

Strategies for Developing and Driving the Development of Students' Desired Characters Using Educational Research Network: Central Region II and Bangkok Metropolis¹

Kamonwan Tangdhanakanond
Natalak Srimeechai
Narongrith Intanam
Siwaporn Poopan

ABSTRACT

The research and development methodology was employed in this study. The purposes of this research were (1) to study the notions and strategies for the development of students' desired characters, (2) to develop the strategies for driving the development of students' desired characters, (3) to examine the appropriateness of the strategies for driving the development of students' desired characters, and (4) to make the policy proposition for the government in developing and driving the development of students' desired characters. The process was divided into 2 levels, i.e., (1) region level, The Faculty of Education, Chulalongkorn University served as the coordinator unit of all universities, and (2) province level, which comprised of 7 networks, i.e., Bangkok network, Samutsakhon network, Samutsongkhram network, Phetchaburi network, and Prachuapkhirikhan network.

The findings were as follows: (1) For the notions and strategies for the development of students' desired characters that consisted of 3 aspects, it was found that the schools mostly created activities for developing students' moral characters, followed by learning characters, and social characters, respectively. (2) There were 4 strategies for driving the development of students' desired characters, i.e., the empowerment strategy, the networking strategy, the participation strategy, and the integration strategy. (3) As for the appropriateness of strategies for developing and driving the development of students' desired characters, it was found that both the appropriateness of implementation and the appropriateness of benefit were in the high level. (4) The policy proposition on the development of students' desired characters and that on the research network were presented.

¹ Sincere gratitude to Prof.Suwimon Wongwanich, Ph.D. for guiding and facilitating this research and to Assoc.Prof.Pruet Siribanpitak, Ph.D. for serving as a mentor of this research project.

กลยุทธ์การพัฒนาและขับเคลื่อนการพัฒนาคุณลักษณะ ที่พึงประสงค์ของนักเรียน โดยใช้เครือข่ายวิจัยการศึกษา: ภาคกลางตอนล่างกลุ่ม 2 และกรุงเทพมหานคร¹

กมลวรรณ ตังธนกานนท์
ณัฐลักษณ์ ศรีมิชัย
ณรงค์ฤทธิ์ อินทนาม
ศิวะพร ภูพันธ์

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้ใช้ระเบียบวิธีวิจัยและพัฒนาโดยมีวัตถุประสงค์การวิจัย คือ (1) เพื่อศึกษาแนวคิด และกลยุทธ์การพัฒนาคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของนักเรียน (2) เพื่อพัฒนากลยุทธ์การขับเคลื่อนการพัฒนาคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของนักเรียน (3) เพื่อตรวจสอบความเหมาะสมของกลยุทธ์การขับเคลื่อนการพัฒนาคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของนักเรียน และ (4) เพื่อจัดทำข้อเสนอแนะเชิงนโยบายสำหรับการพัฒนาคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของนักเรียนและกลยุทธ์การขับเคลื่อนการพัฒนาคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของนักเรียนแก่รัฐบาล การดำเนินการวิจัยแบ่งออกเป็น 2 ระดับ คือ (1) ระดับเครือข่ายภูมิภาค ซึ่งมีคณะครุศาสตร์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ทำหน้าที่เป็นหน่วยประสานงานการดำเนินงานของเครือข่ายภูมิภาค และ (2) ระดับเครือข่ายจังหวัด มี 7 เครือข่าย ซึ่งประกอบด้วยมหาวิทยาลัยในจังหวัดนั้นหรือจังหวัดใกล้เคียงจำนวน 7 แห่ง ทำหน้าที่เป็นหน่วยประสานงานการดำเนินงานของเครือข่ายจังหวัด 5 จังหวัด ได้แก่ กรุงเทพมหานคร สมุทรสงคราม สมุทรสาคร เพชรบุรี และประจวบคีรีขันธ์

ผลการวิจัยสรุปได้ดังนี้ คือ (1) แนวคิดและกลยุทธ์การพัฒนาคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของนักเรียน ทั้ง 3 ด้าน พบว่า ในภาพรวมคุณลักษณะที่พึงประสงค์ที่โรงเรียนพัฒนานักเรียนมากที่สุด คือ ด้านคุณธรรม รองลงมา คือ ด้านการเรียนรู้ และด้านสังคม ตามลำดับ (2) กลยุทธ์การขับเคลื่อนการพัฒนาคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของนักเรียนที่ใช้ในการดำเนินการโครงการประกอบด้วย 4 กลยุทธ์ คือ กลยุทธ์การเสริมพลังอำนาจ กลยุทธ์เครือข่าย กลยุทธ์การมีส่วนร่วม และกลยุทธ์การบูรณาการ (3) ความเหมาะสมของกลยุทธ์การขับเคลื่อนการพัฒนาคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของนักเรียน พบว่า มีความเหมาะสมของการดำเนินการและผลประโยชน์ที่ได้รับอยู่ในระดับมากทุกประเด็น และ (4) ข้อเสนอแนะเชิงนโยบายที่ได้จากการวิจัยนี้ นำเสนอเป็น 2 ส่วนคือ ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับนโยบายการพัฒนาคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของนักเรียน และข้อเสนอแนะเกี่ยวกับเครือข่ายวิจัยการศึกษา

¹ กราบขอบพระคุณ ศาสตราจารย์ ดร.สุวิมล ว่องวานิช ที่ผลักดันให้คณะผู้วิจัยดำเนินการจนสำเร็จลุล่วงด้วยดี และรองศาสตราจารย์ ดร.พฤทธิ์ ศิริบรรณพิทักษ์ ที่ปรึกษาโครงการ

ความเป็นมาและความสำคัญ

ความก้าวหน้าทางสังคมที่เน้นวัตถุนิยมและเจริญอย่างไม่หยุดยั้ง ส่งผลให้ประชาชนหมกมุ่นและหลงใหลกับค่านิยมทางสังคมที่เน้นวัตถุนิยมมากเกินไป จนละเลยการยึดมั่นในศาสนธรรม กระบวนการพัฒนาคุณลักษณะของนักเรียนจึงเป็นทางออกหนึ่งที่สามารถแก้ปัญหาดังกล่าวเนื่องจากการปลูกฝังคุณลักษณะในด้านต่างๆ ให้แก่ประชาชนอย่างยั่งยืนจำเป็นต้องปลูกฝังตั้งแต่ยังเยาว์วัยในช่วงที่เป็นเด็กหรือเยาวชน

แนวทางการแก้ปัญหาของสังคมที่ผ่านมาส่วนใหญ่เริ่มต้นจากการเผชิญหน้ากับความล้มเหลวแล้วจึงทำการวิเคราะห์หาสาเหตุ และหาวิธีการแก้ไข (fail & fix) แต่การสร้างสังคมยุคใหม่ต้องเน้นการทำนายและป้องกันปัญหาที่จะเกิดขึ้น (predict & prevent) (สุวิมล ว่องวานิช และคณะ, 2549) นักเรียนมีความเสี่ยงสูงที่จะมีปัญหาด้านการประพฤติตนให้อยู่ในกรอบศีลธรรมอันดี หากไม่หาทางป้องกันโดยการสร้างภูมิคุ้มกันที่ดีคนในสังคมจะเสื่อมคุณภาพมากขึ้น การพัฒนาคุณลักษณะที่พึงประสงค์ให้เกิดขึ้นกับนักเรียนจึงเป็นหนทางหนึ่งที่จะทำให้เด็กและเยาวชนมีคุณภาพที่สามารถช่วยสังคมและประเทศชาติให้ดำรงอยู่ได้อย่างมีความสุข

การพัฒนาคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของนักเรียนเป็นงานที่ต้องเร่งพัฒนาในสถานศึกษาทุกระดับ โดยการมีส่วนร่วมของทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องทั้งจากบ้าน โรงเรียน และสังคม (Educational Materials Center, 2003; Michigan State University Extension, 2005) ดังนั้นจึงควรพัฒนาบทบาทของผู้เกี่ยวข้องโดยเฉพาะพ่อแม่ผู้ปกครองและชุมชนให้มีส่วนร่วมในการพัฒนาคุณลักษณะที่พึงประสงค์แก่นักเรียนด้วย นอกจากนี้ ควรมีการพัฒนากลยุทธ์เพื่อพัฒนาคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้เรียน ซึ่งดำเนินการโดยผู้เกี่ยวข้อง เพื่อให้ได้ข้อค้นพบสามารถนำไปใช้ให้เกิดประโยชน์ในวงกว้างต่อไป นอกจากนั้น การพัฒนากลยุทธ์ดังกล่าวยังสอดคล้องกับประเด็นสำคัญที่ปรากฏในพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 ได้แก่ การมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาของทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง และการพัฒนาคุณธรรมของผู้เรียน

ด้วยสภาคณบดีคณะครุศาสตร์/ศึกษาศาสตร์ ในฐานะสถาบันอุดมศึกษาที่รับผิดชอบการพัฒนาคุณภาพการศึกษา จึงเห็นควรและพัฒนาโครงการวิจัยและพัฒนานวัตกรรมทางการศึกษาที่นำไปสู่การพัฒนาหลักสูตรการขับเคลื่อนการพัฒนาคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของนักเรียน โดยดำเนินการที่ใช้กลยุทธ์เครือข่าย กลยุทธ์การมีส่วนร่วม กลยุทธ์การเสริมพลังอำนาจ และกลยุทธ์การบูรณาการ ด้วยการผนึกกำลังแบบพหุภาคี คือ โรงเรียน ครอบครัว (บ้าน) วัด สถาบันอุดมศึกษา องค์การภาคประชาชนและท้องถิ่น และแหล่งทุนสนับสนุนการวิจัย ทั้งนี้ สถาบันอุดมศึกษาแม่ข่ายระดับภูมิภาค 12 แห่ง ที่ได้รับการแต่งตั้งจากคณะกรรมการสภาวิจัยแห่งชาติ สาขาการศึกษา เป็นแม่ข่ายประสานงานพื้นที่เป้าหมายที่รับผิดชอบ 19 กลุ่มพื้นที่ ครอบคลุม 76 จังหวัดทั่วประเทศ

- ◆ กลยุทธ์การพัฒนาและขับเคลื่อนการพัฒนาคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของนักเรียน โดยใช้เครือข่ายวิจัยการศึกษา: ◆
ภาคกลางตอนล่างกลุ่ม 2 และกรุงเทพมหานคร

เครือข่ายการวิจัย (research network) คือ การรวมตัวกันของกลุ่มบุคคลที่เกี่ยวข้องมาเข้าร่วมกระบวนการแก้ไขปัญหา หรือแสวงหาแนวทางการพัฒนา โดยใช้หลักการทำงานแบบร่วมมือรวมพลัง และใช้กระบวนการวิจัยเป็นกลไกการค้นหาคำตอบ เพื่อให้ได้ข้อสารสนเทศที่นำไปใช้ในการพัฒนาได้จริง และสอดคล้องกับความต้องการของชุมชนและท้องถิ่น ลักษณะของการดำเนินงานของเครือข่ายวิจัยนี้จึงเป็นการดำเนินงานภายใต้หลักการ ได้แก่ (1) การพึ่งตนเอง (self-development) (2) การทำงานแบบเชื่อมโยง (networking) ศักยภาพหรือจุดแข็งขององค์กรต่างๆ เพื่อบรรลุเป้าหมายเดียวกัน (3) การทำงานแบบร่วมมือรวมพลัง (collaboration research) ในรูปแบบที่เท่าเทียมกัน และ(4) การแสวงหาแนวทางการแก้ปัญหาที่สอดคล้องกับบริบทของท้องถิ่น (area-based research)

คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยในฐานะที่เป็นหนึ่งในสถาบันอุดมศึกษาแม่ข่ายระดับภูมิภาค ภาคกลางตอนล่างกลุ่ม 2 และกรุงเทพมหานคร ซึ่งได้รับการแต่งตั้งจากคณะกรรมการสภาวิจัยแห่งชาติ สาขาการศึกษา ให้ทำหน้าที่ในการรับผิดชอบการส่งเสริมและพัฒนาการศึกษาในพื้นที่เป้าหมายที่รับผิดชอบ 5 จังหวัด ได้แก่ กรุงเทพมหานคร สมุทรสาคร สมุทรสงคราม เพชรบุรี และประจวบคีรีขันธ์ โดยสถาบันอุดมศึกษาแม่ข่ายระดับจังหวัด 8 แห่ง ได้แก่ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร มหาวิทยาลัยราชภัฏจันทรเกษม มหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรี มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรี มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา และมหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบุรีทำหน้าที่เป็นผู้ประสานงานกับองค์กรที่เกี่ยวข้อง เช่น สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา สถานศึกษา องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในเขตพื้นที่ที่รับผิดชอบ ในการพัฒนากลยุทธ์การพัฒนาคุณลักษณะที่พึงประสงค์แก่นักเรียนโดยใช้เครือข่ายวิจัย และจัดกิจกรรมส่งเสริมประสานงานการสร้างเครือข่ายวิจัยการศึกษาในจังหวัดต่างๆ ต่อไป

วัตถุประสงค์ของโครงการวิจัย

1. เพื่อศึกษาแนวคิดและกลยุทธ์การพัฒนาคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของนักเรียน
2. เพื่อพัฒนากลยุทธ์การขับเคลื่อนการพัฒนาคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของนักเรียน
3. เพื่อตรวจสอบความเหมาะสมของกลยุทธ์การขับเคลื่อนการพัฒนาคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของนักเรียน
4. เพื่อจัดทำข้อเสนอแนะเชิงนโยบายสำหรับการพัฒนาคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของนักเรียนและกลยุทธ์การขับเคลื่อนการพัฒนาคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของนักเรียนแก่รัฐบาล

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยและพัฒนาเพื่อพัฒนากลยุทธ์การพัฒนาคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของนักเรียน และกลยุทธ์การขับเคลื่อนการพัฒนาคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของนักเรียน โดยคณาจารย์หรือนักวิชาการจากสถาบันอุดมศึกษาแม่ข่ายดำเนินการเสริมพลังอำนาจให้แก่ครูในการทำวิจัยในชั้นเรียนในประเด็นที่เกี่ยวกับการพัฒนาคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของนักเรียน โดยแบ่งพื้นที่ออกเป็น 5 จังหวัด สถาบันอุดมศึกษาแม่ข่ายทั้ง 8 แห่ง ทำหน้าที่ประสานงานกับครูนักวิจัยในโรงเรียนองค์กร และผู้เกี่ยวข้องที่อยู่ในพื้นที่เพื่อพัฒนาคุณลักษณะของนักเรียน พื้นที่ที่สถาบันอุดมศึกษาแม่ข่ายระดับจังหวัดแต่ละแห่งรับผิดชอบแสดงดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 พื้นที่ที่รับผิดชอบและสถาบันอุดมศึกษาที่เป็นหน่วยประสานงานเครือข่ายระดับจังหวัด เครือข่ายวิจัยภาคกลางตอนล่างกลุ่ม 2 และกรุงเทพมหานคร

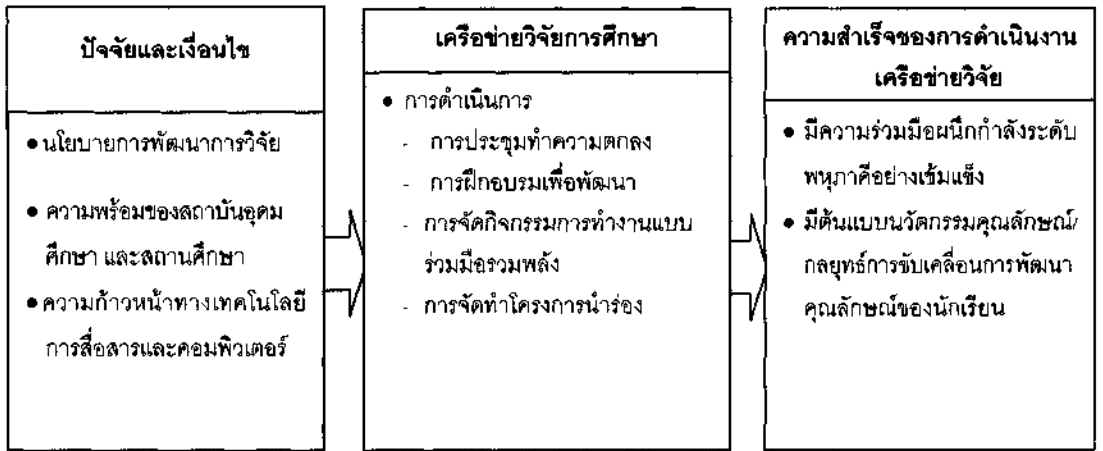
พื้นที่ที่รับผิดชอบ	สถาบันอุดมศึกษา (หน่วยประสานงาน)
1. กรุงเทพมหานคร	
1.1 กรุงเทพมหานคร เขตพื้นที่การศึกษา 1	จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา
1.2 กรุงเทพมหานคร เขตพื้นที่การศึกษา 2	มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร มหาวิทยาลัยราชภัฏจันทรเกษม
1.3 กรุงเทพมหานคร เขตพื้นที่การศึกษา 3	มหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรี มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรี
2. สมุทรสาคร	มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบุรี
3. สมุทรสงคราม	มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบุรี
4. เพชรบุรี	มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบุรี
5. ประจวบคีรีขันธ์	มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบุรี

กรอบแนวคิดในการวิจัย

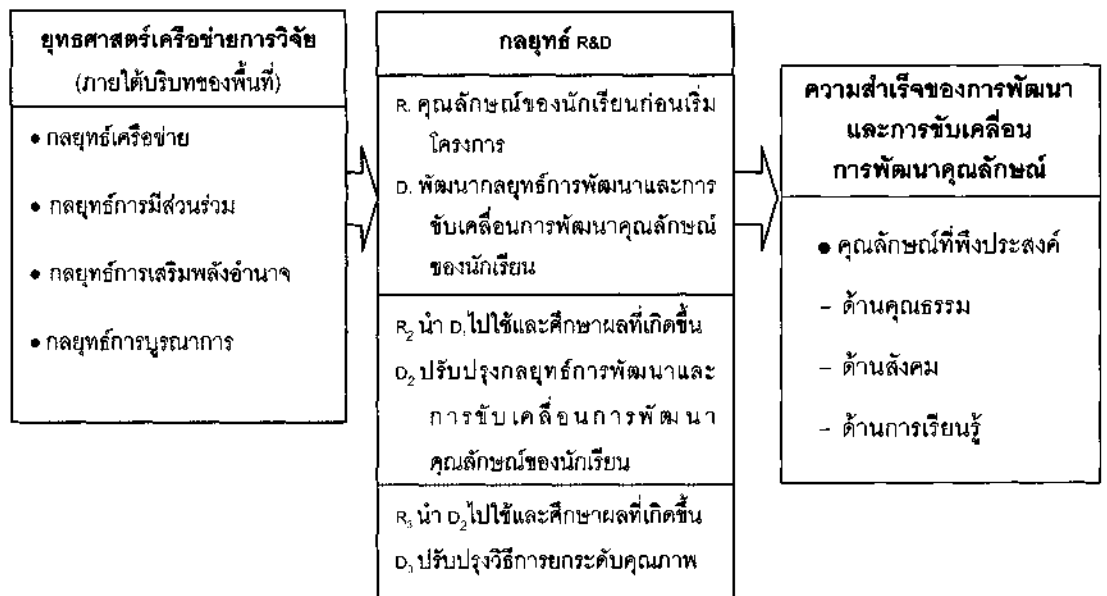
กรอบแนวคิดเชิงทฤษฎีในการวิจัยครั้งนี้ มี 2 ชุด ชุดแรกเป็นกรอบความคิดในการสร้างและขยายเครือข่ายวิจัยทางการศึกษา อันจะนำไปสู่ความสำเร็จของการดำเนินงานเครือข่ายวิจัยการศึกษา ชุดที่สอง คือ กรอบความคิดการใช้ยุทธศาสตร์เครือข่ายการวิจัยการศึกษา และกลยุทธ์

- ◆ กลยุทธ์การพัฒนาและขับเคลื่อนการพัฒนาคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของนักเรียน โดยใช้เครือข่ายวิจัยการศึกษา: ◆
ภาคกลางตอนล่างกลุ่ม 2 และกรุงเทพมหานคร

การวิจัยแบบ R&D เป็นหลักในการพัฒนาการศึกษาเพื่อการยกระดับคุณภาพผู้เรียน การใช้เครือข่ายการวิจัยมีจุดเน้นที่การร่วมมือเชิงกำลังของจตุรภาคี คือ โรงเรียน มหาวิทยาลัย องค์กร ภาคประชาชน และแหล่งทุนสนับสนุนการวิจัย ในการพัฒนาการจัดการศึกษาควบคู่กับวิธีการวิจัยเพื่อพัฒนาการเรียนการสอน ดังแสดงในแผนภาพที่ 1 และแผนภาพที่ 2 ดังนี้

แผนภาพที่ 1 กรอบความคิดเครือข่ายวิจัยการศึกษาเพื่อพัฒนาคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของนักเรียน

แผนภาพที่ 2 ยุทธศาสตร์เครือข่ายการวิจัยการศึกษากับกลยุทธ์ R&D

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

โรงเรียนที่เป็นกลุ่มตัวอย่างในการวิจัยจำนวนทั้งหมด 25 โรงเรียนคัดเลือกตามเกณฑ์ที่สถาบันอุดมศึกษาแม่ข่ายระดับจังหวัดเป็นผู้กำหนด โดยครอบคลุมบริบทที่หลากหลายเพื่อประโยชน์ต่อการอ้างอิงผลการวิจัย โดยพิจารณาความหลากหลายทั้งสังกัด ระดับการศึกษา ขนาด ที่ตั้ง และบริบทของสถานศึกษา กล่าวคือ เป็นโรงเรียนจากหลายสังกัด มีทั้งที่จัดการศึกษาระดับประถมศึกษาและระดับมัธยมศึกษา ทั้งขนาดเล็ก ขนาดกลาง และขนาดใหญ่ ทั้งนอกเมืองและในเมือง และทั้งบริบทเป็นโรงเรียนที่มีการปฏิบัติดี (good practices) มีผลงานด้านการพัฒนาคุณลักษณะของนักเรียนหรือเป็นโรงเรียนที่เข้าร่วมโครงการขององค์กรต่าง ๆ รวมถึงโรงเรียนที่บริบทเป็นโรงเรียนปกติที่ดำเนินการพัฒนาคุณลักษณะของนักเรียนตามปกติแล้ว กลุ่มผู้เกี่ยวข้องในการวิจัยครั้งนี้มีหลายกลุ่ม ได้แก่ นักวิชาการในสถาบันอุดมศึกษา ศึกษานิเทศก์เขตพื้นที่การศึกษา นักเรียน และพ่อแม่ผู้ปกครอง ตลอดจนพระสงฆ์ ในจังหวัดต่าง ๆ ในเขตพื้นที่ที่รับผิดชอบ

กรอบการพัฒนาคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของนักเรียนครอบคลุมคุณลักษณะ 3 ประการ ซึ่งได้จากผลการสังเคราะห์พระบรมราชาชาวาทของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว (ไกรยุทธ ธีรตยาคินันท์, 2531) และผลจากการพัฒนากรอบคุณลักษณะในโครงการเร่งสร้างคุณลักษณะที่ดีของเด็กและเยาวชนไทยซึ่งได้รับการสนับสนุนโดยศูนย์คุณธรรม (สุวิมล ว่องวานิช และคณะ, 2549) ได้แก่

1. คุณลักษณะด้านคุณธรรม หมายถึง คุณลักษณะที่เป็นสภาพความดีงามในด้านต่าง ๆ ประกอบด้วย 4 ชุด ได้แก่

1.1 คุณธรรมที่เป็นปัจจัยแรงผลักดัน หมายถึง สภาพความดีงามที่ช่วยเร่งรัดให้กระทำการใด ๆ ให้บรรลุจุดมุ่งหมายที่ตั้งไว้ ได้แก่ ความขยันหมั่นเพียร ความอดทน ความสามารถพึ่งตนเอง การมีวินัย

1.2 คุณธรรมที่เป็นปัจจัยหล่อเลี้ยง หมายถึง สภาพความดีงามที่ช่วยเร่งรัดให้กระทำการใด ๆ ให้บรรลุจุดมุ่งหมายที่ตั้งไว้อย่างต่อเนื่อง ได้แก่ ฉันทะ สัจจะ ความรับผิดชอบ ความสำนึกในหน้าที่ ความกตัญญู

1.3 คุณธรรมที่เป็นปัจจัยเหนี่ยวรั้ง หมายถึง สภาพความดีงามที่ช่วยยึดประวิงหรือดักเตือนให้กระทำการใด ๆ ให้บรรลุจุดมุ่งหมายที่ตั้งไว้ ได้แก่ ความมีสติและรอบคอบ ความตั้งใจให้ดี

1.4 คุณธรรมที่เป็นปัจจัยสนับสนุน หมายถึง สภาพความดีงามที่ช่วยส่งเสริมให้กระทำการใด ๆ ให้บรรลุจุดมุ่งหมายที่ตั้งไว้ ได้แก่ ความเมตตา ความปรารถนาดีต่อกัน ความเชื่อเพื่อต่อกัน ความไม่เห็นแก่ตัว ความไม่เอาวัดเอาเปรียบผู้อื่น และความอะลุ่มอล่วยถ้อยทีถ้อยอาศัยกัน

2. คุณลักษณะด้านสังคม หมายถึง คุณลักษณะที่เกี่ยวข้องกับการเข้าสังคมและการมีปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่น

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

โรงเรียนที่เป็นกลุ่มตัวอย่างในการวิจัยจำนวนทั้งหมด 25 โรงเรียนคัดเลือกตามเกณฑ์ที่สถาบันอุดมศึกษาแม่ข่ายระดับจังหวัดเป็นผู้กำหนด โดยครอบคลุมบริบทที่หลากหลายเพื่อประโยชน์ต่อการอ้างอิงผลการวิจัย โดยพิจารณาความหลากหลายทั้งสังกัด ระดับการศึกษา ขนาด ที่ตั้ง และบริบทของสถานศึกษา กล่าวคือ เป็นโรงเรียนจากหลายสังกัด มีทั้งที่จัดการศึกษาระดับประถมศึกษาและระดับมัธยมศึกษา ทั้งขนาดเล็ก ขนาดกลาง และขนาดใหญ่ ทั้งนอกเมืองและในเมือง และทั้งบริบทเป็นโรงเรียนที่มีการปฏิบัติดี (good practices) มีผลงานด้านการพัฒนาคุณลักษณะของนักเรียนหรือเป็นโรงเรียนที่เข้าร่วมโครงการขององค์กรต่าง ๆ รวมถึงโรงเรียนที่บริบทเป็นโรงเรียนปกติที่ดำเนินการพัฒนาคุณลักษณะของนักเรียนตามปกติแล้ว กลุ่มผู้เกี่ยวข้องในการวิจัยครั้งนี้มีหลายกลุ่ม ได้แก่ นักวิชาการในสถาบันอุดมศึกษา ศึกษานิเทศก์เขตพื้นที่การศึกษา นักเรียน และพ่อแม่ผู้ปกครอง ตลอดจนพระสงฆ์ ในจังหวัดต่าง ๆ ในเขตพื้นที่ที่รับผิดชอบ

กรอบการพัฒนาคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของนักเรียนครอบคลุมคุณลักษณะ 3 ประการ ซึ่งได้จากผลการสังเคราะห์พระบรมราชาวาจาของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว (ไกรยุทธ ธีรยาศินันท์, 2531) และผลจากการพัฒนากรอบคุณลักษณะในโครงการเร่งสร้างคุณลักษณะที่ดีของเด็กและเยาวชนไทยซึ่งได้รับการสนับสนุนโดยศูนย์คุณธรรม (สุมิต ว่องวาณิช และคณะ, 2549) ได้แก่

1. คุณลักษณะด้านคุณธรรม หมายถึง คุณลักษณะที่เป็นสภาพความดีงามในด้านต่าง ๆ ประกอบด้วย 4 ชุด ได้แก่

1.1 คุณธรรมที่เป็นปัจจัยแรงผลักดัน หมายถึง สภาพความดีงามที่ช่วยเร่งรัดให้กระทำการใด ๆ ให้บรรลุจุดมุ่งหมายที่ตั้งไว้ ได้แก่ ความขยันหมั่นเพียร ความอดทน ความสามารถพึ่งตนเอง การมีวินัย

1.2 คุณธรรมที่เป็นปัจจัยหล่อเลี้ยง หมายถึง สภาพความดีงามที่ช่วยเร่งรัดให้กระทำการใด ๆ ให้บรรลุจุดมุ่งหมายที่ตั้งไว้อย่างต่อเนื่อง ได้แก่ ฉันทะ สัจจะ ความรับผิดชอบ ความสำนึกในหน้าที่ ความกตัญญู

1.3 คุณธรรมที่เป็นปัจจัยเหนี่ยวรั้ง หมายถึง สภาพความดีงามที่ช่วยยึดประวิงหรือตักเตือนให้กระทำการใด ๆ ให้บรรลุจุดมุ่งหมายที่ตั้งไว้ ได้แก่ ความมีสติและรอบคอบ ความตั้งใจให้ดี

1.4 คุณธรรมที่เป็นปัจจัยสนับสนุน หมายถึง สภาพความดีงามที่ช่วยส่งเสริมให้กระทำการใด ๆ ให้บรรลุจุดมุ่งหมายที่ตั้งไว้ ได้แก่ ความเมตตา ความปรารถนาดีต่อกัน ความเอื้อเฟื้อต่อกัน ความไม่เห็นแก่ตัว ความไม่เอาเปรียบผู้อื่น และความอะลุ่มอล่วยถ้อยทีถ้อยอาศัยกัน

2. คุณลักษณะด้านสังคม หมายถึง คุณลักษณะที่เกี่ยวข้องกับการเข้าสังคมและการมีปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่น

- ◆ กลยุทธ์การพัฒนาและขับเคลื่อนการพัฒนาคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของนักเรียน โดยใช้เครือข่ายวิจัยการศึกษา: ◆

ภาคกลางตอนล่างกลุ่ม 2 และกรุงเทพมหานคร

3. คุณลักษณะด้านการเรียนรู้ หมายถึง คุณลักษณะที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาหาความรู้ การทำความเข้าใจในเรื่องต่าง ๆ

สถาบันอุดมศึกษาแม่ข่าย เครือข่ายวิจัยระดับจังหวัด รวมทั้งโรงเรียนในเครือข่ายสามารถกำหนดเลือกคุณลักษณะที่พึงประสงค์ที่ต้องการพัฒนาให้เกิดขึ้นกับนักเรียนด้านใดก็ได้ตามความเหมาะสม และสอดคล้องกับวิสัยทัศน์หรือนโยบายของโรงเรียน

การเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัยนี้ ส่วนใหญ่ใช้การประชุมเพื่อติดตามความก้าวหน้าการดำเนินการร่วมกับการตรวจเยี่ยมในพื้นที่ การจัดกิจกรรมถอดบทเรียนการเรียนรู้ด้วยการวิเคราะห์หลังการปฏิบัติ (After Action Review: AAR) และการสังเคราะห์รายงานการวิจัยระดับเครือข่ายจังหวัด ตลอดจนเก็บรวบรวมข้อมูลจากแบบสอบถามการดำเนินงานพัฒนาคุณลักษณะของผู้เรียนในโรงเรียนนำร่องในช่วงเริ่มและสิ้นสุดการดำเนินการ ตลอดจนสร้างแบบสำรวจความคิดเห็นที่มีต่อการดำเนินการของสถานศึกษาและแม่ข่ายระดับจังหวัดนอกจากนี้ผู้วิจัยใช้การสังเกตแบบมีส่วนร่วม และการสัมภาษณ์อย่างไม่เป็นทางการในการเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงคุณภาพเกี่ยวกับการพัฒนา กลยุทธ์การขับเคลื่อนการพัฒนาคุณลักษณะ

การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิจัยนี้วิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณด้วยสถิติภาคบรรยาย ได้แก่ ความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย เลขคณิต และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และสถิติภาคสรุปอ้างอิง ได้แก่ การทดสอบสมมติฐานเกี่ยวกับการดำเนินการพัฒนาคุณลักษณะของนักเรียนช่วงเริ่มและสิ้นสุดการดำเนินการด้วยสถิติทดสอบที (dependent sample t-test) การวิเคราะห์เนื้อหา และการสังเคราะห์ผลการวิจัยจากงานวิจัยระดับจังหวัด และนำมาจัดทำเป็นรายงานการวิจัยตามแนวทางที่เครือข่ายวิจัยระดับประเทศกำหนด

สรุปผลการวิจัย

ตอนที่ 1 แนวคิดและกลยุทธ์การพัฒนาคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของนักเรียน

1.1 คุณลักษณะที่พึงประสงค์ที่พัฒนาในแต่ละโรงเรียน

จากการวิเคราะห์กิจกรรมพัฒนาคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของนักเรียนทั้ง 3 ด้าน พบว่า ในภาพรวมตัวแปรด้านคุณลักษณะที่พึงประสงค์ที่โรงเรียนพัฒนานักเรียนมากที่สุดคือด้านคุณธรรม ซึ่งมีจำนวน 60 กิจกรรม คิดเป็นร้อยละ 39.22 รองลงมาคือด้านการเรียนรู้ ซึ่งมีจำนวน 48 กิจกรรม คิดเป็นร้อยละ 31.37 และด้านสังคม ซึ่งมีจำนวน 45 กิจกรรม คิดเป็นร้อยละ 29.41 ตามลำดับ เมื่อพิจารณารายด้าน คือ ด้านคุณธรรม พบว่า คุณลักษณะที่พึงประสงค์ที่โรงเรียนพัฒนานักเรียนในแต่ละโรงเรียนมากที่สุด คือ ความรับผิดชอบ ซึ่งมีจำนวน 18 โรงเรียน คิดเป็นร้อยละ 30.00 รองลงมาคือ ความซื่อสัตย์ และความมีระเบียบวินัย ซึ่งมีจำนวน 10 โรงเรียน คิดเป็นร้อยละ 16.67

เท่ากันทั้งสองคุณลักษณะ สำหรับด้านสังคม พบว่า คุณลักษณะที่พึงประสงค์ที่โรงเรียนพัฒนานักเรียนในแต่ละโรงเรียนมากที่สุด คือ ความมีมารยาทและพูดจาไพเราะ ซึ่งมีจำนวน 11 โรงเรียน คิดเป็นร้อยละ 22.92 รองลงมาคือ ทักษะการทำงานร่วมกัน ซึ่งมีจำนวน 9 โรงเรียน คิดเป็นร้อยละ 18.75 การมีจิตสำนึกสาธารณะและความเสียสละ ซึ่งมีจำนวน 5 โรงเรียน คิดเป็นร้อยละ 10.42 เท่ากันทั้งสองคุณลักษณะ สำหรับด้านการเรียนรู้ พบว่า คุณลักษณะที่พึงประสงค์ที่โรงเรียนพัฒนานักเรียนในแต่ละโรงเรียนมากที่สุด คือ ความใฝ่รู้ใฝ่เรียนและการวางแผนการเรียนรู้ ซึ่งมีจำนวน 19 โรงเรียน คิดเป็นร้อยละ 42.22 รองลงมาคือ การรักการอ่าน ซึ่งมีจำนวน 12 โรงเรียน คิดเป็นร้อยละ 26.67 และทักษะในการแสวงหาความรู้ ซึ่งมีจำนวน 6 โรงเรียน คิดเป็นร้อยละ 13.33 ตามลำดับ ผลการวิเคราะห์คุณลักษณะที่พึงประสงค์ที่โรงเรียนพัฒนานักเรียนในแต่ละโรงเรียนแสดงตารางที่ 2

1.2 ผลการเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยของสภาพที่เป็นจริงในการพัฒนาคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของนักเรียนก่อนและหลังการดำเนินการ

ผู้วิจัยได้เปรียบเทียบค่าเฉลี่ยของสภาพที่เป็นจริงในการพัฒนาคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของนักเรียนก่อนและหลังการดำเนินการเพื่อวิเคราะห์ความแตกต่างในการพัฒนาคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของนักเรียนด้วยการทดสอบค่าที (t) มีผลการวิเคราะห์ปรากฏดังตารางที่ 3 ดังนี้

ผลการเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยของสภาพที่เป็นจริงในการพัฒนาคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของนักเรียนด้านคุณธรรมก่อนและหลังการดำเนินการเพื่อวิเคราะห์ความแตกต่างในการพัฒนาคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของนักเรียนทั้ง 10 รายการ ปรากฏว่า มีค่าที ตั้งแต่ -0.25 ถึง 12.60 ซึ่งมีนัยสำคัญทางสถิติ 7 รายการ คือ ความมีสติ ความซื่อสัตย์ ความกตัญญู ความประหยัด ความรับผิดชอบ ความเอื้อเฟื้อ เผื่อแผ่ มีน้ำใจ และการมีสมาธิ ตามลำดับ ส่วนรายการที่ไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ 3 รายการ คือ ความมีวินัย ความอดทน และความขยันหมั่นเพียร ตามลำดับ

สำหรับผลการเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยของสภาพที่เป็นจริงในการพัฒนาคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของนักเรียนด้านสังคมก่อนและหลังการดำเนินการเพื่อวิเคราะห์ความแตกต่างในการพัฒนาคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของนักเรียนทั้ง 7 รายการ ปรากฏว่า มีค่าที ตั้งแต่ 1.54 ถึง 5.95 ซึ่งมีนัยสำคัญทางสถิติ 6 รายการ คือ การปรับตัว การตรงต่อเวลา การมีสัมมาคารวะ การมีกิริยามารยาท การมีความสุขเปรียบร้อย และการมีจิตสาธารณะ/อนุรักษสิ่งแวดล้อม ตามลำดับ ส่วนรายการที่ไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ 1 รายการ คือ การทำงานร่วมกับผู้อื่น

ส่วนผลการเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยของสภาพที่เป็นจริงในการพัฒนาคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของนักเรียนด้านการเรียนรู้ก่อนและหลังการดำเนินการเพื่อวิเคราะห์ความแตกต่างในการพัฒนาคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของนักเรียนทั้ง 5 รายการ ปรากฏว่า มีค่าที ตั้งแต่ 1.16 ถึง 5.75 ซึ่งมีนัยสำคัญทางสถิติ 3 รายการ คือ การรักการฟัง การรักการอ่าน และการรักการเขียน ตามลำดับ ส่วนรายการที่ไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ 2 รายการ คือ การใฝ่เรียนใฝ่รู้ แสวงหาความรู้ และการคิดสร้างสรรค์ ตามลำดับ

◆ กลยุทธ์การพัฒนาและขับเคลื่อนการพัฒนาคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของนักเรียน โดยใช้เครือข่ายวิจัยการศึกษา: ◆

ภาคกลางตอนล่างกลุ่ม 2 และกรุงเทพมหานคร

ตารางที่ 2 ผลการวิเคราะห์คุณลักษณะที่พึงประสงค์ที่โรงเรียนพัฒนานักเรียนในแต่ละโรงเรียน

คุณลักษณะที่พึงประสงค์	ด้านคุณธรรม			ด้านสังคม			ด้านการเรียนรู้		
	จำนวน	ร้อยละ	คุณลักษณะที่พึงประสงค์	จำนวน	ร้อยละ	คุณลักษณะที่พึงประสงค์	จำนวน	ร้อยละ	คุณลักษณะที่พึงประสงค์
1. ความรับผิดชอบ	18	30.00	1. ความมีมารยาทและพูดจาไพเราะ	11	22.92	1. ความไม่ผู้เรียนและวางแผนการเรียนรู้	19	42.22	
2. ความซื่อสัตย์	10	16.67	2. ทักษะการทำงานร่วมกัน	9	18.75	2. การรักการอ่าน	12	26.67	
3. ความมีระเบียบวินัย	10	16.67	3. การมีจิตสำนึกสาธารณะ	5	10.42	3. ทักษะในการแสวงหาคำรู้	6	13.33	
4. ความขยันหมั่นเพียร	7	11.67	4. ความเสียสละ	5	10.42	4. ความคิดสร้างสรรค์	3	6.67	
5. ความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่และ ความมีน้ำใจ	5	8.33	5. ทักษะการปรับตัว	3	6.25	5. การใช้เวลาร่างให้เป็นประโยชน์	2	4.44	
6. ความมีสติ สมกวี	3	5.00	6. การเคารพสิทธิของผู้อื่น	3	6.25	6. ทักษะในการใช้ภาษาไทย	1	2.22	
7. ความกตัญญู	3	5.00	7. ทักษะการสื่อสาร	2	4.17	7. การเรียนรู้เทคโนโลยี	1	2.22	
8. ความประหยัด	2	3.33	8. ทักษะการแก้ปัญหา	2	4.17	8. ทักษะการเขียน	1	2.22	
9. ความตรงต่อเวลา	1	1.67	9. ความเป็นผู้นำ	2	4.17				
10. ความมีจิตสำนึก	1	1.67	10. การมีสัมมาคารวะ	2	4.17				
			11. การรู้และเข้าใจตนเอง	1	2.08				
			12. การรักษาร่างน	1	2.08				
			13. การรักษาความสะอาดของโรงเรียน	1	2.08				
			14. ความตรงต่อเวลา	1	2.08				
รวม	60	100.00	รวม	48	100.00	รวม	45	100.00	

ตารางที่ 3 ผลการเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยของสภาพที่เป็นจริงในการพัฒนาคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของนักเรียนด้านคุณธรรม สังคม และการเรียนรู้ก่อนและหลังการดำเนินการ

คุณลักษณะที่พึงประสงค์ ของนักเรียน	ก่อนการดำเนินการ		หลังการดำเนินการ		ค่าที (t)
	ค่าเฉลี่ย	ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน	ค่าเฉลี่ย	ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน	
ด้านคุณธรรม					
1) ความมีสติ	3.09	0.57	3.37	0.69	3.04**
2) ความมีวินัย	3.04	0.72	3.12	0.95	0.75
3) ความอดทน	3.14	0.77	3.21	0.74	0.58
4) ความซื่อสัตย์	3.31	0.67	3.61	0.76	3.55**
5) ความกตัญญู	3.45	0.75	3.82	0.74	3.46**
6) ความประหยัด	3.04	0.81	3.59	0.94	4.37**
7) ความรับผิดชอบ	3.02	0.85	3.26	1.01	2.50*
8) ความขยันหมั่นเพียร	3.15	1.57	3.11	0.94	-0.25
9) ความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ มีน้ำใจ	3.44	0.81	3.78	0.96	2.98**
10) การมีสมาธิ	3.00	0.35	3.76	0.46	12.60**
ด้านสังคม					
1) การปรับตัว	3.35	0.64	3.72	0.58	5.95**
2) การตรงต่อเวลา	3.25	0.73	3.67	0.87	4.11**
3) การมีสัมมาคารวะ	3.26	0.73	3.63	0.91	3.25**
4) การมีกิริยามารยาท	3.29	0.73	3.51	0.81	2.19*
5) การทำงานร่วมกับผู้อื่น	3.27	0.69	3.41	0.93	1.54
6) การมีความสุขภาพเรียบง่าย	3.24	0.73	3.47	0.80	2.15*
7) การมีจิตสาธารณะ/อนุรักษ์สิ่งแวดล้อม	2.84	0.90	3.68	1.06	3.30**
ด้านการเรียนรู้					
1) การรักการฟัง	3.19	0.75	3.41	1.03	1.86*
2) การรักการอ่าน	3.01	0.77	3.42	0.86	5.75**
3) การรักการเขียน	3.05	0.77	3.45	1.04	3.25**
4) การไม่เรียนไม่รู้/แสวงหาความรู้	2.95	0.85	3.07	1.01	1.16
5) การคิดสร้างสรรค์	3.07	1.03	3.70	0.67	1.70

*มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

**มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

1.3 การวิจัยปฏิบัติการการพัฒนาคุณลักษณะของผู้เรียน

1.3.1 งานวิจัยปฏิบัติการและนวัตกรรมการพัฒนาคุณลักษณะของนักเรียน

จากการวิเคราะห์จำนวนงานวิจัยปฏิบัติการและนวัตกรรมการพัฒนาคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของนักเรียน ซึ่งแสดงดังตารางที่ 4 พบว่า ในภาพรวม โรงเรียนที่เข้าร่วมโครงการพัฒนา นวัตกรรม การพัฒนาคุณลักษณะของนักเรียนจำนวนทั้งหมด 82 นวัตกรรม และสามารถนำไปพัฒนา เป็นงานวิจัยปฏิบัติการการพัฒนาคุณลักษณะของนักเรียน จำนวนทั้งหมด 27 เรื่อง โดยทุกจังหวัดมี ผลงานวิจัยปฏิบัติการดังกล่าว เมื่อพิจารณาจำนวนนวัตกรรมการพัฒนาคุณลักษณะของนักเรียนใน ระดับจังหวัด พบว่า จังหวัดที่มีจำนวนนวัตกรรมมากที่สุดคือ กรุงเทพมหานคร ซึ่งมีจำนวน 45 นวัตกรรม รองลงมาคือ จังหวัดสมุทรสงคราม และจังหวัดเพชรบุรี ซึ่งมีนวัตกรรมจำนวน 16 นวัตกรรม และ 9 นวัตกรรม ตามลำดับ เมื่อพิจารณาจำนวนงานวิจัยปฏิบัติการการพัฒนาคุณลักษณะ ที่พึงประสงค์ของนักเรียนในระดับแม่ข่าย พบว่า จังหวัดที่มีงานวิจัยปฏิบัติการมากที่สุดคือ กรุงเทพมหานคร ซึ่งมีงานวิจัยปฏิบัติการทั้งหมด 15 เรื่อง รองลงมาได้แก่ จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ จังหวัดเพชรบุรี จังหวัดสมุทรสาคร และจังหวัดสมุทรสงคราม ซึ่งมีงานวิจัยปฏิบัติการจำนวน 6 เรื่อง 3 เรื่อง 2 เรื่อง และ 1 เรื่อง ตามลำดับ

ตารางที่ 4 จำนวนงานวิจัยปฏิบัติการและนวัตกรรมการพัฒนาคุณลักษณะของนักเรียน จำแนกตามจังหวัดและโรงเรียน

ที่	จังหวัด	ชื่อโรงเรียน	จำนวน นวัตกรรม	จำนวน งานวิจัยปฏิบัติการ
1	กรุงเทพมหานคร	สมาคมสตรีไทย	3	-
		วัดราชาธิวาส	5	12
		ที่ปึงกรวิทยาพัฒน์ (วัดโบสถ์)	3	-
		อนุบาลสามเสน	3	-
		ราชวินิตบางเขน	8	-
		ลาดปลาเค้าพิทยาคม	6	-
		นวมินทรราชูทิศ กทม.	10	1
		มัธยมสาธิต มรภ.พระนคร	5	-
		วรรณสว่างจิต	1	1
		ฉิมพลี	1	1
	รวม		45	15

ตารางที่ 4 (ต่อ)

ที่	จังหวัด	ชื่อโรงเรียน	จำนวน นวัตกรรม	จำนวน งานวิจัยปฏิบัติการ
2	สมุทรสงคราม	เมธีชูณหะวันวิทยาลัย	3	-
		เทพสุวรรณชาตวิทยาลัย	3	-
		บ้านท้ายหาด	3	-
		ถาวรานุกุล	7	1
รวม			16	1
3	สมุทรสาคร	วัดป้อมวิเชียรโชติการาม	3	1
		วัดชัยมงคล	3	1
รวม			6	2
4	เพชรบุรี	บ้านคลองมอญ	2	1
		จุฬาราชวิทยาลัย เพชรบุรี	4	1
		วัดลักษณาราม	3	1
รวม			9	3
5	ประจวบคีรีขันธ์	หัวกอวิทยาลัย	1	1
		บ้านวังน้ำเขียว	1	1
		บ้านห้วยทรายขาว	1	1
		วัดหนองหอย	1	1
		บ้านห้วยน้ำพุ	1	1
		วัดนาไม้ขวง	1	1
รวม			6	6
รวมทั้งหมด			82	27

1.3.2 ผลการสังเคราะห์งานวิจัยปฏิบัติการของโรงเรียนที่เข้าร่วมโครงการ

ผลการสังเคราะห์งานวิจัยปฏิบัติการและนวัตกรรมในงานวิจัยปฏิบัติการพัฒนาคุณลักษณะของนักเรียนในโรงเรียนที่เข้าร่วมโครงการ พบว่า ในภาพรวม คุณลักษณะด้านที่โรงเรียนทำวิจัยปฏิบัติการในโครงการมากที่สุดคือ คุณลักษณะด้านคุณธรรม ซึ่งมีกิจกรรมการพัฒนาคุณลักษณะจำนวน 69 กิจกรรมในโครงการวิจัย รองลงมาได้แก่ คุณลักษณะด้านสังคม ซึ่งมีจำนวน 26 กิจกรรมในโครงการวิจัย และคุณลักษณะด้านการเรียนรู้ ซึ่งมีจำนวน 19 กิจกรรมในโครงการวิจัย เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า ด้านคุณธรรมคุณลักษณะที่โรงเรียนทำวิจัยปฏิบัติการในโครงการมากที่สุดคือ ความรับผิดชอบ ซึ่งมีจำนวน 17 กิจกรรมในโครงการวิจัย คิดเป็นร้อยละ 24.64 รองลงมาคือ ความซื่อสัตย์ ความมีวินัย ความขยันหมั่นเพียร และความประหยัด ซึ่งมีจำนวน 15 กิจกรรม 13 กิจกรรม และ 6 กิจกรรม ตามลำดับ และคิดเป็นร้อยละ 21.74 18.84 และ 8.70 ตามลำดับ ในด้านสังคมคุณลักษณะที่โรงเรียนทำวิจัยปฏิบัติการในโครงการมากที่สุดคือ การทำงานร่วมกับผู้อื่น การปรับตัว และกิริยามารยาท สุภาพ สัมมาคารวะ ซึ่งมีจำนวน 6 กิจกรรมเท่ากัน คิดเป็นร้อยละ 23.08 ในโครงการวิจัย รองลงมาคือ จิตสาธารณะ และการเคารพสิทธิของผู้อื่น ซึ่งมีจำนวน 4 กิจกรรม และ 3 กิจกรรม ตามลำดับ และคิดเป็นร้อยละ 15.38 และ 11.54 ตามลำดับ ในด้านการเรียนรู้คุณลักษณะที่โรงเรียนทำวิจัยปฏิบัติการในโครงการมากที่สุดคือ การใฝ่เรียนใฝ่รู้ ซึ่งมีจำนวน 9 กิจกรรมในโครงการวิจัย คิดเป็นร้อยละ 47.37 รองลงมาคือ การรักการอ่าน และการใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์และการคิดสร้างสรรค์ ซึ่งมีจำนวน 4 กิจกรรม และ 2 กิจกรรม ตามลำดับ และคิดเป็นร้อยละ 21.05 และ 10.53 ตามลำดับ

เมื่อพิจารณาช่วงชั้นของนักเรียนที่ครูดำเนินการวิจัยปฏิบัติการเพื่อพัฒนาคุณลักษณะของนักเรียน พบว่า ช่วงชั้นที่ครูดำเนินการวิจัยปฏิบัติการมากที่สุด คือ ช่วงชั้นที่ 3 ซึ่งมีจำนวน 15 กิจกรรมในโครงการวิจัย คิดเป็นร้อยละ 31.25 รองลงมาคือ ช่วงชั้นที่ 1 และช่วงชั้นที่ 2 ซึ่งมีจำนวนเท่ากันคือ 10 กิจกรรมในโครงการวิจัย คิดเป็นร้อยละ 20.83 และช่วงชั้นที่ 4 ซึ่งมีจำนวน 9 กิจกรรม คิดเป็นร้อยละ 18.75

เมื่อพิจารณารูปแบบการดำเนินการพัฒนาคุณลักษณะในรายงานการวิจัยปฏิบัติการพบว่า โรงเรียนส่วนใหญ่ดำเนินการวิจัยปฏิบัติการในรูปแบบบูรณาการในหลักสูตรของกลุ่มสาระการเรียนรู้ ซึ่งมีจำนวนกิจกรรมในโครงการวิจัยที่ดำเนินการในรูปแบบดังกล่าวจำนวน 42 กิจกรรม รองลงมาคือรูปแบบกิจกรรมเสริมหลักสูตร กิจกรรมในโครงการวิจัยที่ดำเนินการในรูปแบบดังกล่าวจำนวน 31 กิจกรรม เมื่อพิจารณาแต่ละรูปแบบพบว่า ในการบูรณาการการพัฒนาคุณลักษณะในหลักสูตรของกลุ่มสาระการเรียนรู้ โรงเรียนบูรณาการการพัฒนาคุณลักษณะในหลักสูตรของกลุ่มสาระ

การเรียนรู้อิทธิพลมากที่สุด ซึ่งมีจำนวน 9 กิจกรรมในโครงการวิจัย คิดเป็นร้อยละ 21.43 รองลงมาคือ หลักสูตรของกลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทยและหลักสูตรของกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ซึ่งมีจำนวน 7 กิจกรรม และ 6 กิจกรรมในโครงการวิจัย ตามลำดับ คิดเป็นร้อยละ 16.67 และ 14.29 ในการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตร พบว่า กิจกรรมเสริมหลักสูตรที่โรงเรียนดำเนินการมากที่สุด คือ กิจกรรมหน้าเสาธง ซึ่งมีจำนวน 7 กิจกรรม คิดเป็นร้อยละ 22.58 รองลงมาได้แก่ กิจกรรมชมรม ชุมนุม และกิจกรรมในช่วงพักกลางวัน ซึ่งมีจำนวน 6 กิจกรรมเท่ากันคิดเป็นร้อยละ 19.35 และกิจกรรมช่วงก่อนเลิกเรียน ซึ่งมีจำนวน 4 กิจกรรม คิดเป็นร้อยละ 12.90 กิจกรรม

เมื่อพิจารณาจำนวนนักเรียนที่เข้าร่วมโครงการในการวิจัยปฏิบัติการ พบว่า โรงเรียนส่วนใหญ่ดำเนินการวิจัยพัฒนาคุณลักษณะของผู้เรียนไม่เกิน 500 คน ซึ่งมีจำนวน 21 กิจกรรมในโครงการวิจัย คิดเป็นร้อยละ 84.00 รองลงมาคือดำเนินการวิจัยพัฒนาคุณลักษณะของผู้เรียน 501-1,000 คน และมากกว่า 1,000 คน ซึ่งมีจำนวน 2 กิจกรรมเท่ากันในโครงการวิจัย คิดเป็นร้อยละ 8.00

ผลการสังเคราะห์งานวิจัยปฏิบัติการของโรงเรียนที่เข้าร่วมโครงการแสดงดังตารางที่ 5

ตารางที่ 5 ผลการสังเคราะห์งานวิจัยปฏิบัติการของโรงเรียนที่เข้าร่วมโครงการ

รายการ	ความถี่	ร้อยละ
1. คุณลักษณะที่หาวิจัยปฏิบัติการ		
1.1 ด้านคุณธรรม		
1.1.1 รับผิดชอบ	17	24.64
1.1.2 ซื่อสัตย์	15	21.74
1.1.3 วินัย	13	18.84
1.1.4 ขยันหมั่นเพียร	6	8.70
1.1.5 กตัญญู	2	2.90
1.1.6 ประหยัด	6	8.70
1.1.7 มีน้ำใจ เอื้อเฟื้อ	3	4.35
1.1.8 มีสติ	3	4.35
1.1.9 อุตุน	2	2.90
1.1.10 มีเหตุผล	2	2.90
รวม	69	100.00

- ◆ กลยุทธ์การพัฒนาและขับเคลื่อนการพัฒนาคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของนักเรียน โดยใช้เครือข่ายวิจัยการศึกษา: ◆
ภาคกลางตอนล่างกลุ่ม 2 และกรุงเทพมหานคร

ตารางที่ 5 (ต่อ)

รายการ	ความถี่	ร้อยละ
1.2 ด้านสังคม		
1.2.1 การทำงานร่วมกับผู้อื่น การปรับตัว	6	23.08
1.2.2 กิริยามารยาท สุภาพ สัมมาคารวะ	6	23.08
1.2.3 จิตสาธารณะ	4	15.38
1.2.4 เคารพสิทธิผู้อื่น	3	11.54
1.2.6 สามัคคี	2	7.69
1.2.7 สะอาด	2	7.69
1.2.8 เสียสละ	1	3.85
รวม	26	100.00
1.3 ด้านการเรียนรู้		
1.3.1 ใฝ่เรียนรู้	9	47.37
1.3.2 รักการอ่าน	4	21.05
1.3.3 ใช้เวลาว่าง	2	10.53
1.3.4 คิดสร้างสรรค์	2	10.53
1.3.5 คิดวิเคราะห์	1	5.26
1.3.6 แก้ปัญหาทางวิทยาศาสตร์	1	5.26
รวม	19	100.00
2. ช่วงชั้น		
2.1 ปฐมวัย	4	8.33
2.1 ช่วงชั้นที่ 1	10	20.83
2.2 ช่วงชั้นที่ 2	10	20.83
2.3 ช่วงชั้นที่ 3	15	31.25
2.4 ช่วงชั้นที่ 4	9	18.75
รวม	48	100.00

ตารางที่ 5 (ต่อ)

รายการ	ความถี่	ร้อยละ
3. รูปแบบการดำเนินงาน		
3.1 บูรณาการในหลักสูตรของกลุ่มสาระการเรียนรู้		
3.1.1 วิทยาศาสตร์	9	21.43
3.1.2 ภาษาไทย	7	16.67
3.1.3 สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม	6	14.29
3.1.4 คณิตศาสตร์	4	9.52
3.1.5 สุขศึกษาและพลศึกษา	4	9.52
3.1.6 ศิลปะ	4	9.52
3.1.7 การงานอาชีพ และเทคโนโลยี	4	9.52
3.1.8 ภาษาต่างประเทศ	4	9.52
รวม	42	100.00
3.2 กิจกรรมเสริมหลักสูตร		
3.2.1 กิจกรรมหน้าเสาธง	7	22.53
3.2.2 กิจกรรมชมรม ชุมนุม	6	19.35
3.2.3 กิจกรรมช่วงพักกลางวัน	6	19.35
3.2.4 กิจกรรมช่วงก่อนเลิกเรียน	4	12.90
3.2.5 กิจกรรมค่าย	2	6.54
3.2.6 กิจกรรมเสริมเนื้อหาสาระ และอบรม	2	6.54
3.2.7 กิจกรรมลูกเสือเนตรนารี	1	3.23
3.2.8 กิจกรรมก่อนเคารพธงชาติ	1	3.23
3.2.9 กิจกรรมที่บ้าน	1	3.23
3.2.10 กิจกรรมประจำสัปดาห์	1	3.23
รวม	31	100.00
4. จำนวนนักเรียน		
4.1 ไม่เกิน 500 คน	21	84.00
4.2 501-1,000 คน	2	8.00
4.3 มากกว่า 1,000 คน	2	8.00
รวม	25	100.00

ตอนที่ 2 กลยุทธ์การขับเคลื่อนการพัฒนาคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของนักเรียน

ในการเสริมพลังอำนาจให้บุคลากรที่เกี่ยวข้องมีความสามารถในการพัฒนากลยุทธ์การพัฒนาคุณลักษณะที่พึงประสงค์ และนำไปสู่การปฏิบัติในโรงเรียนของสถาบันอุดมศึกษาแม่ข่ายระดับจังหวัดในเครือข่ายวิจัยภาคกลางตอนล่างกลุ่ม 2 และกรุงเทพมหานครนั้น ประกอบด้วย กลยุทธ์การขับเคลื่อนการพัฒนาคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของนักเรียน 4 กลยุทธ์ คือ (1) กลยุทธ์การเสริมพลังอำนาจ (2) กลยุทธ์เครือข่าย (3) กลยุทธ์การมีส่วนร่วม และ (4) กลยุทธ์การบูรณาการ โดยมีรายละเอียดดังนี้

(1) **กลยุทธ์การเสริมพลังอำนาจ** สถาบันอุดมศึกษาแม่ข่ายใช้กลยุทธ์นี้ในการเพิ่มศักยภาพหรือความสามารถของครูในโรงเรียนที่เข้าร่วมโครงการ โดยการให้ความรู้ในการทำวิจัยเพื่อพัฒนาคุณลักษณะของนักเรียน การแจกเอกสารความรู้ การพูดคุยแลกเปลี่ยนข้อสงสัยและข้อความรู้ต่าง ๆ การจัดอบรมเสริมความรู้และพัฒนาทักษะกระบวนการวิจัย เพื่อสร้างความมั่นใจทางวิชาการให้กับครู รวมทั้งเป็นการกระตุ้นให้เกิดการตื่นตัวในการพัฒนานวัตกรรมเพื่อพัฒนาคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้เรียน ขั้นตอนการดำเนินการที่ใช้กลยุทธ์การเสริมพลังอำนาจ ได้แก่ การสำรวจความต้องการจำเป็นของครูและผู้บริหารในโรงเรียนที่เข้าร่วมโครงการเกี่ยวกับการวิจัยและพัฒนาคุณลักษณะของนักเรียนในทุกพื้นที่และทุกเครือข่ายของเครือข่ายวิจัยการศึกษาภาคกลางตอนล่างกลุ่ม 2 และกรุงเทพมหานคร โดยใช้การสอบถามในการประชุมชี้แจงการดำเนินการโครงการในช่วงเริ่มโครงการ การจัดดำเนินการพัฒนาครูและผู้บริหารตามความต้องการจำเป็นที่ได้จากขั้นที่ 1 ได้แก่ การอบรม การอบรมปฏิบัติการ ติดตาม ให้คำปรึกษาแก่ครูและผู้บริหารที่เข้าร่วมโครงการ และการประเมินและสรุปผลการดำเนินงาน นอกจากนี้ ยังใช้กลยุทธ์การเสริมพลังอำนาจโดยดำเนินการอบรมนำร่องผ่านผู้บริหารสถานศึกษา โดยแม่ข่ายระดับจังหวัดได้ลงไปดำเนินการในพื้นที่ เพื่อให้ผู้บริหารสถานศึกษาขยายผลในการเสริมพลังอำนาจครู ตลอดจนขับเคลื่อนครูในการพัฒนาคุณลักษณะของนักเรียนต่อไป

(2) **กลยุทธ์เครือข่าย** สถาบันอุดมศึกษาแม่ข่ายดำเนินการโดยเน้นการสร้างเครือข่ายการวิจัยจากผู้เกี่ยวข้องกับสภาพปัญหาที่เกิดขึ้นเกี่ยวกับคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของนักเรียนซึ่งประกอบด้วย แม่ข่ายในการวิจัย ผู้บริหาร ครูในโรงเรียน และผู้ปกครอง ทำให้เกิดความร่วมมือกันส่งผลให้เกิดความเข้มแข็งของความร่วมมือรวมพลังในการพัฒนาคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของนักเรียนมากขึ้น นอกจากนี้ คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบุรี ซึ่งดูแลพื้นที่ประจวบคีรีขันธ์ได้ใช้กลยุทธ์นี้ในการขับเคลื่อนการพัฒนาคุณลักษณะของนักเรียนในจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ด้วย โดยใช้อาจารย์ที่รู้จักกันมาก่อนเป็นเครือข่ายในการร่วมขับเคลื่อนการพัฒนาคุณลักษณะ ขั้นตอนการดำเนินโครงการที่ใช้กลยุทธ์เครือข่าย ได้แก่ การประชุมนักวิจัยของศูนย์

เครือข่ายระดับจังหวัด จำนวน 4 ครั้ง เพื่อวางแผนการดำเนินโครงการและการติดตามการดำเนินการเป็นระยะ การคัดเลือกโรงเรียนเข้าร่วมโครงการพัฒนาคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของนักเรียนซึ่งสถาบันอุดมศึกษาที่เป็นแม่ข่ายเครือข่ายวิจัยส่วนใหญ่คัดเลือกโรงเรียนที่เป็นเครือข่ายหรือรู้จักกับโรงเรียนที่มีลักษณะตามเกณฑ์ในการคัดเลือกโรงเรียนเข้าร่วมโครงการ นอกจากนี้ ยังคัดเลือกโรงเรียนในโครงการกลยุทธ์การยกระดับคุณภาพการศึกษาซึ่งสถาบันอุดมศึกษาแม่ข่ายระดับจังหวัดเคยติดต่อประสานงานด้วยแล้วมาเข้าร่วมโครงการอีก การประชุมผู้บริหาร ครูในโรงเรียน และผู้ปกครอง เพื่อสร้างความเข้าใจเกี่ยวกับการทำงานแบบเครือข่ายกับโรงเรียนที่เข้าร่วมโครงการ และการใช้เครือข่ายวิจัยเพื่อพัฒนาคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของนักเรียน

(3) กลยุทธ์การมีส่วนร่วม สถาบันอุดมศึกษาแม่ข่ายดำเนินการโดยใช้หลักการทำงานแบบมีส่วนร่วมของทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องในการกำหนดกลยุทธ์การพัฒนาคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของนักเรียน กล่าวคือ ครู อาจารย์ และผู้บริหารสถานศึกษามีส่วนร่วมในการพัฒนาคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของนักเรียนในโรงเรียนที่เข้าร่วมโครงการวิจัย นอกจากนี้ กลยุทธ์การมีส่วนร่วมนี้ยังรวมถึงการร่วมมือรวมพลังระหว่างนักวิจัยที่เป็นอาจารย์และนักวิชาการในสถาบันอุดมศึกษาแม่ข่ายระดับจังหวัดกับครูในโรงเรียนที่เข้าร่วมโครงการในการให้อิสระแก่โรงเรียนในดำเนินโครงการพัฒนาคุณลักษณะของผู้เรียนทุกชั้นตอน ทั้งนี้ สถาบันอุดมศึกษาแม่ข่ายเครือข่ายวิจัยการศึกษาระดับจังหวัดจะคอยกำกับติดตามและดูแลเป็นระยะ นอกจากนี้ สถาบันอุดมศึกษาแม่ข่ายเครือข่ายวิจัยจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยยังใช้กลยุทธ์การมีส่วนร่วมในการขับเคลื่อนการพัฒนาคุณลักษณะโดยรวมการดำเนินงานขับเคลื่อนการพัฒนาคุณลักษณะในขั้นตอนที่ต้องดำเนินการร่วมกันกับเครือข่ายวิจัยระดับภูมิภาคเครือข่ายอื่นมาดำเนินการพร้อมกัน ซึ่งนอกจากจะเป็นการเพิ่มประสิทธิภาพในการขับเคลื่อนการพัฒนาคุณลักษณะของนักเรียนแล้ว ยังช่วยประหยัดงบประมาณการดำเนินโครงการอีกด้วย ขั้นตอนการดำเนินโครงการที่ใช้กลยุทธ์การมีส่วนร่วม ได้แก่ การประชุมเพื่อสร้างความเข้าใจและวางแผนการวิจัยร่วมกันของโรงเรียนที่เข้าร่วมโครงการในเครือข่ายวิจัยทางการศึกษาทั้ง 5 จังหวัด นอกจากนี้ ยังใช้ความยืดหยุ่นปรับเปลี่ยนการมีส่วนร่วมในการดำเนินโครงการในระยะต่างๆ เช่น ปรับเปลี่ยนการบริหารจัดการสถาบันอุดมศึกษาที่เป็นลูกข่ายระดับจังหวัด ปรับรายชื่อโรงเรียนที่เข้าร่วมโครงการ โดยคัดเลือกโรงเรียนที่สนใจ สมครใจ และกระตือรือร้นในการดำเนินการโครงการ

(4) กลยุทธ์การบูรณาการ สถาบันอุดมศึกษาแม่ข่ายดำเนินการโดยการเชื่อมโยงการวิจัยกับการพัฒนาการจัดการเรียนรู้ที่มีคุณภาพ และการเชื่อมโยงประสบการณ์ของบุคคลที่ต่างองค์กร และมีความรู้ต่างศาสตร์มาร่วมกันคิดแก้ไขปัญหาพร้อมกัน รวมถึงมีการบูรณาการการพัฒนาคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของนักเรียนเข้าไปในงานที่รับผิดชอบหลัก คือ วิชาที่สอนในหลักสูตร รวมทั้งกิจกรรมในหลักสูตรและกิจกรรมเสริมหลักสูตร นอกจากนี้ นักวิชาการในสถาบันอุดมศึกษาแม่ข่าย

เครือข่ายวิจัยการศึกษาระดับจังหวัดโดยบูรณาการกิจกรรมการอบรมครูเพื่อพัฒนาคุณลักษณะของผู้เรียนเข้ากับงานบริการวิชาการของอาจารย์ในสถาบันอุดมศึกษาแม่ข่ายระดับจังหวัดด้วย ซึ่งเป็นการระดมสรรพกำลังจากอาจารย์มหาวิทยาลัยในการช่วยพัฒนาครูเพื่อพัฒนาคุณลักษณะของผู้เรียนต่อไป และเป็นการแบ่งปันความรู้ความสามารถและประสบการณ์ในการวิจัยพัฒนาคุณลักษณะให้กับครูที่ปฏิบัติการในโรงเรียนด้วย โดยมีขั้นตอนของกลยุทธ์การบูรณาการ ได้แก่ การประชุมนักวิจัยในเครือข่ายที่มีความหลากหลายในประสบการณ์และความรู้ต่างศาสตร์เพื่อร่วมกันวางแผนการวิจัยเพื่อแก้ปัญหาคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของนักเรียน การวิจัยร่วมกันของนักวิจัยเครือข่ายในโรงเรียนที่มีความหลากหลายในสาขาวิชาเพื่อพัฒนาคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของนักเรียน การบูรณาการการพัฒนาคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของนักเรียนเข้าไปในงานที่รับผิดชอบหลักของครูนักวิจัยในโรงเรียน คือ วิชาที่สอนในหลักสูตร รวมทั้งกิจกรรมในหลักสูตรและกิจกรรมเสริมหลักสูตร

ตอนที่ 3 ความเหมาะสมของกลยุทธ์การขับเคลื่อนการพัฒนาคุณลักษณะของนักเรียน

ผู้วิจัยได้สอบถามความคิดเห็นของครูและผู้บริหารที่เข้าร่วมโครงการวิจัยโดยใช้แบบสอบถามความคิดเห็นแบบมาตราประมาณค่า 5 ระดับเกี่ยวกับความเหมาะสมของกลยุทธ์การขับเคลื่อนการพัฒนาคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของนักเรียน ซึ่งแบ่งออกเป็น 2 ด้าน คือ ด้านแรกเป็นความเหมาะสมของการดำเนินการ และด้านที่สองเป็นความเหมาะสมของผลประโยชน์ที่ได้รับ

จากตารางที่ 6 ครูและผู้บริหารที่เข้าร่วมโครงการวิจัยมีความคิดเห็นต่อความเหมาะสมด้านการดำเนินการ เมื่อพิจารณาโดยภาพรวมของการดำเนินการทั้งหมด ปรากฏว่า อยู่ในระดับมาก โดยมีค่าเฉลี่ย เท่ากับ 4.06 ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน เท่ากับ 0.49 เมื่อพิจารณาในแต่ละประเด็นของการดำเนินการ ปรากฏว่า มีค่าเฉลี่ยตั้งแต่ 3.82 ~ 4.26 อยู่ในระดับมากทุกประเด็น โดยมีประเด็นของการดำเนินการที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ การแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับเพื่อนครูในโรงเรียน (ค่าเฉลี่ย เท่ากับ 4.26 ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน เท่ากับ 0.60) รองลงมา คือ การแสวงหาความรู้เพื่อใช้ในการวิจัย (ค่าเฉลี่ย เท่ากับ 4.17 ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน เท่ากับ 0.56) และการปรึกษาร่วมกับนักวิชาการในพื้นที่ (ค่าเฉลี่ย เท่ากับ 4.06 ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน เท่ากับ 0.75) ตามลำดับ

ตารางที่ 8 ค่าเฉลี่ย ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับความเหมาะสมด้านการดำเนินการ

การดำเนินการ	ค่าเฉลี่ย	ค่าส่วนเบี่ยงเบน มาตรฐาน	ระดับความ เหมาะสม
1. การปรึกษาหารือกับนักวิชาการในพื้นที่	4.06	0.75	มาก
2. การแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับเพื่อนครูในโรงเรียน	4.26	0.60	มาก
3. การแสวงหาความรู้เพื่อใช้ในการวิจัย	4.11	0.56	มาก
4. การเผยแพร่ความรู้ที่ได้จากการวิจัยแก่ ผู้เกี่ยวข้อง	3.82	0.57	มาก
รวม	4.06	0.49	มาก

จากตารางที่ 7 แสดงความคิดเห็นของครูและผู้บริหารที่เข้าร่วมโครงการวิจัยเกี่ยวกับความเหมาะสมด้านผลประโยชน์ที่ได้รับ เมื่อพิจารณาโดยภาพรวมของผลประโยชน์ที่ได้รับทั้งหมด ปรากฏว่าอยู่ในระดับมาก โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.06 ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน เท่ากับ 0.45 เมื่อพิจารณาในแต่ละประเด็นของผลประโยชน์ที่ได้รับ ปรากฏว่า มีค่าเฉลี่ยตั้งแต่ 3.88 - 4.27 อยู่ในระดับมากทุกประเด็น โดยมีประเด็นของผลประโยชน์ที่ได้รับที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ คุณภาพการจัดการเรียนการสอนดีขึ้น (ค่าเฉลี่ย เท่ากับ 4.27 ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน เท่ากับ 0.62) รองลงมา คือ การวิเคราะห์ปัญหาคุณลักษณะนักเรียน (ค่าเฉลี่ย เท่ากับ 4.23 ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน เท่ากับ 0.57) การวางแผนการดำเนินการวิจัยเพื่อพัฒนานักเรียน (ค่าเฉลี่ย เท่ากับ 4.17 ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน เท่ากับ 0.58) และการมีเพื่อนสมาชิกเครือข่ายเพิ่มขึ้น (ค่าเฉลี่ย เท่ากับ 4.17 ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน เท่ากับ 0.71) ตามลำดับ

- ◆ กลยุทธ์การพัฒนาและขับเคลื่อนการพัฒนาคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของนักเรียน โดยใช้เครือข่ายวิจัยการศึกษา: ◆
ภาคกลางตอนล่างกลุ่ม 2 และกรุงเทพมหานคร

ตารางที่ 7 ค่าเฉลี่ย ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับความเหมาะสมด้านผลประโยชน์ที่ได้รับ

ผลประโยชน์ที่ได้รับ	ค่าเฉลี่ย	ค่าส่วนเบี่ยงเบน มาตรฐาน	ระดับความ เหมาะสม
1. การวิเคราะห์ปัญหาคุณลักษณะนักเรียน	4.23	0.57	มาก
2. การวางแผนการดำเนินการวิจัยเพื่อ พัฒนานักเรียน	4.17	0.58	มาก
3. การพัฒนาเครื่องมือวิจัย	3.93	0.50	มาก
4. การวิเคราะห์ข้อมูล	3.78	0.61	มาก
5. การเขียนรายงานวิจัย	3.88	0.62	มาก
6. การมีเพื่อนสมาชิกเครือข่ายเพิ่มขึ้น	4.17	0.71	มาก
7. คุณภาพการจัดการเรียนการสอนดีขึ้น	4.27	0.62	มาก
รวม	4.06	0.45	มาก

**ตอนที่ 4 ข้อเสนอแนะเชิงนโยบายสำหรับการพัฒนาคุณลักษณะที่พึงประสงค์
ของนักเรียนและกลยุทธ์การขับเคลื่อนการพัฒนาคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของนักเรียน**

การนำเสนอผลการวิจัยในตอนนี้แบ่งการนำเสนอเป็น 2 ประเด็น ซึ่งประกอบด้วย (4.1) ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับนโยบายการพัฒนาคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของนักเรียน และ (4.2) ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับเครือข่ายวิจัยการศึกษา มีรายละเอียดดังนี้

**4.1 ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับนโยบายการพัฒนาคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของ
นักเรียน**

ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับนโยบายการพัฒนาคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของนักเรียน มีดังนี้

(1) ควรปรับปรุงแบบหรือกระบวนการอบรมพัฒนาครูและผู้เกี่ยวข้อง โดยเฉพาะการพัฒนาด้านการวิจัย และการพัฒนานวัตกรรมคุณลักษณะเพื่อพัฒนาคุณลักษณะของผู้เรียน โดยควรจัดการอบรมในประเด็นดังกล่าวอย่างต่อเนื่อง และมีการติดตามการดำเนินงานในสถานศึกษาที่สังกัดอย่างสม่ำเสมอ โดยดำเนินการจัดโปรแกรมอบรมและการพัฒนาควรต้องให้สอดคล้องกับลักษณะและความสามารถรายบุคคลของกลุ่มเป้าหมาย

(2) จุดเน้นของการพัฒนาครูและกลุ่มเป้าหมายทั้งที่เป็นผู้บริหารสถานศึกษาและบุคลากรทางการศึกษาในเรื่องการวิจัย ควรให้ความสำคัญกับการพัฒนาทักษะและความสามารถด้านการวิจัยเพื่อพัฒนาคุณลักษณะของผู้เรียน ทั้งรูปแบบการพัฒนาคุณลักษณะโดยบูรณาการ

กิจกรรมการพัฒนาคุณลักษณะเข้าไปในการจัดการเรียนการสอน และการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตร ในการพัฒนาคุณลักษณะของผู้เรียนด้านต่าง ๆ ทั้งนี้ผลพลอยได้คือ ผลงานวิชาการของครูที่จะเกิดขึ้น

(3) หากเป็นไปได้ควรให้ผู้บริหารสถานศึกษาได้รับการพัฒนาทักษะที่จำเป็นในการพัฒนาคุณลักษณะของผู้เรียนควบคู่กับการพัฒนาครู เพื่อเป็นการสร้างแรงจูงใจให้กับผู้บริหารสถานศึกษาซึ่งถือว่าเป็นตัวจักรสำคัญในการนำนโยบายสู่การปฏิบัติในสถานศึกษา และเป็นการเพิ่มปัจจัยสนับสนุนที่สำคัญของการพัฒนาครูและกลุ่มเป้าหมายได้เป็นอย่างดี

(4) ควรเพิ่มและเน้นการทำงานแบบร่วมมือรวมพลังในลักษณะพหุภาคีระหว่างสถานศึกษา หน่วยงานทางการศึกษา องค์กรวิชาชีพ สถาบันอุดมศึกษาแม่ข่าย และสถาบันศาสนา ในการดำเนินการพัฒนาคุณลักษณะของผู้เรียนให้มากขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การมีส่วนร่วมของสถาบันศาสนา ซึ่งถือเป็นสถาบันที่มีความเกี่ยวข้องกับคุณลักษณะ โดยเฉพาะอย่างยิ่งคุณลักษณะด้านคุณธรรม การทำงานที่สามารถประสานประโยชน์ในลักษณะดังกล่าวจะช่วยให้การจัดกิจกรรมหรือการดำเนินการเพื่อการพัฒนากลุ่มเป้าหมายอย่างมีประสิทธิภาพ ลดความซ้ำซ้อน ใช้ทรัพยากรร่วมกัน

4.2 ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับเครือข่ายวิจัยการศึกษา

ข้อเสนอแนะที่นำไปสู่คุณภาพของเครือข่ายวิจัยการศึกษา ดังนี้

(1) ควรปรับปรุงรูปแบบของกรรมการผู้รับผิดชอบดำเนินการเครือข่ายโดยไม่ควรเปลี่ยนแปลงตามตำแหน่งบริหาร เนื่องจากกรรมการบริหารเครือข่ายที่แต่งตั้งโดยสำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาตินั้นส่วนใหญ่เสนอชื่อเพื่อแต่งตั้งตามตำแหน่งผู้บริหาร เมื่อมีการเปลี่ยนแปลงตัวผู้บริหารทำให้การดำเนินการเครือข่ายมีการชะงักงัน ขั้วเคลื่อนได้ช้า

(2) ควรมีการดำเนินกิจกรรมของเครือข่ายวิจัยการศึกษาอย่างต่อเนื่อง ตลอดจนสร้างสรรค์กิจกรรมใหม่ๆ ที่พัฒนาศักยภาพในด้านต่าง ๆ ของครุนักวิจัย เพื่อให้สมาชิกได้ติดต่อกับเครือข่ายและเพื่อนสมาชิกเครือข่ายอย่างต่อเนื่องนำสู่ความยั่งยืนของเครือข่ายในแต่ละระดับต่อไป

(3) เพื่อให้เกิดความยั่งยืนของเครือข่ายวิจัยการศึกษาที่สร้างขึ้น การบริหารจัดการเครือข่ายวิจัยการศึกษาควรมีการดำเนินการในลักษณะพหุภาคีโดยใช้กลยุทธ์การมีส่วนร่วมที่ดึงศักยภาพจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องภายในและภายนอก เพื่อร่วมกันขับเคลื่อนการพัฒนาคุณลักษณะของผู้เรียน ตั้งแต่ระยะการกำหนดแผนงาน เป้าหมายในการพัฒนา จนถึงการทำงานร่วมกันปฏิบัติงาน และปรับปรุงงาน

(4) สถาบันอุดมศึกษาแม่ข่ายทั้งระดับประเทศ ระดับภูมิภาคและระดับจังหวัด ตลอดจนหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ควรร่วมกันสรุปบทเรียนและกำหนดเป็นองค์ความรู้สำคัญที่เกิดจากการ

- ◆ กลยุทธ์การพัฒนาและขับเคลื่อนการพัฒนาคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของนักเรียน โดยใช้เครือข่ายวิจัยการศึกษา: ◆
ภาคกลางตอนล่างกลุ่ม 2 และกรุงเทพมหานคร

ปฏิบัติจริงเกี่ยวกับการจัดตั้งและพัฒนาเครือข่ายวิจัยการศึกษา โดยเฉพาะจากกรณีการปฏิบัติที่ดีจากการวิจัยครั้งนี้ ตั้งแต่เรื่องการบริหารจัดการและการทำให้เครือข่ายวิจัยเกิดความยั่งยืน เพื่อให้การดำเนินการในโครงการต่อเนื่องที่จะเกิดขึ้นประสบความสำเร็จยิ่งขึ้น

อภิปรายผลการวิจัย

จากสรุปผลการวิจัยที่น่าเสนอข้างต้น ผู้วิจัยมีประเด็นอภิปรายผลการวิจัยแยกเป็นประเด็นต่าง ๆ ดังนี้

1. การอภิปรายเกี่ยวกับกลยุทธ์การขับเคลื่อนการพัฒนาคุณลักษณะของผู้เรียน

1.1 งานวิจัยครั้งนี้ประสบความสำเร็จในด้านของการดำเนินขับเคลื่อนการพัฒนาคุณลักษณะ ทั้งด้านการดำเนินการและด้านผลประโยชน์ที่ได้รับ ซึ่งได้จากการประเมินโดยโรงเรียนที่เข้าร่วมโครงการที่เป็นผู้เกี่ยวข้องในฐานะผู้ได้รับการขับเคลื่อนจากแม่ข่ายระดับจังหวัดให้ดำเนินการพัฒนาคุณลักษณะของนักเรียน โดยผลการประเมินดังกล่าวมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด และเห็นได้จากการที่ทุกเครือข่ายระดับจังหวัด โดยเฉพาะเครือข่ายจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ เพชรบุรี และกรุงเทพมหานคร มีนวัตกรรมการพัฒนาคุณลักษณะที่เป็นเอกลักษณ์ชัดเจน และมีผลงานวิจัยปฏิบัติการการพัฒนาคุณลักษณะของนักเรียนในโรงเรียนในเขตพื้นที่ดังกล่าวเป็นจำนวนมากกว่าเขตพื้นที่อื่น ๆ ทั้งนี้ ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จดังกล่าวในการขับเคลื่อนการพัฒนาคุณลักษณะของนักเรียนในโรงเรียน คือ ประการที่หนึ่ง เครือข่ายวิจัยระดับแม่ข่ายมีการบูรณาการการทำงานกับภารกิจบริการวิชาการของมหาวิทยาลัย ผู้รับผิดชอบเครือข่ายมีความมุ่งมั่นตั้งใจดำเนินการภายใต้ข้อจำกัดของทรัพยากรโดยเฉพาะเรื่องเวลาและงบประมาณ ประการที่สอง การใช้กลยุทธ์เครือข่ายมีการประสานประโยชน์กับเครือข่ายเดิมที่ตั้งขึ้นอยู่แล้วและใช้การประสานประโยชน์กับกลุ่มเครือข่ายที่รู้จักกันแต่เดิม และประการที่สาม การทำงานแบบพหุภาคีกับองค์กร หน่วยงานที่ตั้งอยู่ในพื้นที่อย่างครบกระบวนการทั้งเรื่องการเตรียมการ การวางแผน การร่วมดำเนินการและการประเมินผลงาน และระดมสรรพกำลังในเชิงความคิด ทำให้การบริหารจัดการโครงการให้ประสบความสำเร็จบรรลุตามเป้าหมายที่กำหนดไว้ซึ่งข้อค้นพบดังกล่าวมีความสอดคล้องกับแนวคิดเกี่ยวกับการดำเนินการเครือข่ายของ Tindemans (2003; อ้างถึงในสุวิมล ว่องวานิช และคณะ, 2549) ที่กล่าวว่า เครือข่ายวิจัยจะประสบความสำเร็จได้ต้องประกอบด้วยงบประมาณที่เพียงพอ และสมาชิกที่มีความมุ่งมั่นตั้งใจดำเนินการ มีปณิธานแน่วแน่ที่จะทำการวิจัยเพื่อพัฒนาร่วมกัน รวมทั้งต้องมีการดำเนินการแบบพหุภาคีอย่างแท้จริงจึงจะทำให้ประสบความสำเร็จ

1.2 การดำเนินการร่วมกันระหว่างเครือข่ายวิจัยการศึกษาระดับภูมิภาคถือเป็นอีกกลยุทธ์หนึ่งที่เป็นปัจจัยสู่ความสำเร็จ กล่าวคือ การรวมการดำเนินงานข้ามเครือข่ายระหว่างเครือข่าย

ภาคกลางตอนล่างกลุ่ม 2 และกรุงเทพมหานคร และเครือข่ายภาคกลางตอนบน ในการจัดชี้แจง และฝึกอบรมปฏิบัติการโครงการ โดยใช้วิทยากรฝึกอบรมจากจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยในการอบรม ครูนักวิจัยในโรงเรียนภายใต้เครือข่ายการวิจัยทั้ง 2 เครือข่าย และใช้เอกสารการอบรมที่พัฒนาโดย นักวิจัยในสถาบันอุดมศึกษาในจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย การดำเนินการดังกล่าว นอกจากจะเพิ่ม ประสิทธิภาพในการขับเคลื่อนการพัฒนาคุณลักษณะของนักเรียนแล้ว ยังช่วยประหยัดงบประมาณ ดำเนินโครงการอีกด้วย

1.3 การไม่เปลี่ยนแปลงผู้รับผิดชอบหลักในการดำเนินการขับเคลื่อนการพัฒนา คุณลักษณะโดยใช้เครือข่ายวิทยากรศึกษาทั้งระดับภูมิภาคและระดับจังหวัดของสถาบันอุดมศึกษาแม่ข่าย ตลอดจนการทำงานที่มีความต่อเนื่อง และมีความเข้าใจที่ถูกต้องชัดเจนเกี่ยวกับโครงการวิจัย ทำให้ สามารถขับเคลื่อนการพัฒนาคุณลักษณะของนักเรียนได้อย่างเห็นผลสำเร็จชัดเจน ทั้งนี้ ปัจจัยที่ช่วย ให้เกิดความเข้าใจที่ถูกต้องชัดเจนตรงกันระหว่างเครือข่ายวิจัยระดับจังหวัดคือการประชุมเป็นระยะ ทุกเดือน ซึ่งสถาบันอุดมศึกษาแม่ข่ายเครือข่ายวิจัยระดับจังหวัดมีนักวิชาการประจำที่รับผิดชอบ ดำเนินการโดยตลอดโดยร่วมวางแผน ร่วมปรึกษาและร่วมคิดแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้น ตลอดจน รายงานความก้าวหน้าการดำเนินการให้สถาบันอุดมศึกษาในภูมิภาคภาคกลางตอนล่างกลุ่ม 2 และ กรุงเทพมหานครได้รับรู้ ทำให้เครือข่ายระดับจังหวัดทราบความก้าวหน้าและสถานะในการ ดำเนินการต่าง ๆ อยู่ตลอด

1.4 เครือข่ายวิทยากรศึกษาภาคกลางตอนล่างกลุ่ม 2 และกรุงเทพมหานครได้ขับเคลื่อน การพัฒนาคุณลักษณะของผู้เรียน โดยส่งเสริมให้ครูนักวิจัยในโรงเรียนได้สำรวจสภาพปัญหาและ ความต้องการจำเป็นในโรงเรียนในการพัฒนาคุณลักษณะทั้ง 3 ด้าน ได้แก่ ด้านคุณธรรม ด้านสังคม และด้านการเรียนรู้ของนักเรียน และการฝึกอบรมพัฒนาในแต่ละพื้นที่โดยเน้นการอบรม ปฏิบัติการทักษะที่ครูต้องการได้รับการพัฒนาเพื่อพัฒนาคุณลักษณะของนักเรียน เช่น การพัฒนา นวัตกรรม การพัฒนาคุณลักษณะในรูปแบบต่าง ๆ การวิจัยปฏิบัติการเพื่อพัฒนาคุณลักษณะของนักเรียน และการสร้างเครื่องมือประเมินคุณลักษณะของนักเรียน การดำเนินการดังกล่าวตอบสนองสภาพจริง และความต้องการที่แท้จริงของครูนักวิจัยในโรงเรียนทำให้การดำเนินโครงการในครั้งนี้ประสบความสำเร็จ กิจกรรมดังกล่าวสอดคล้องกับแนวคิดของเครือข่ายที่ประสบความสำเร็จอย่างสูง เช่น ESRC Network ที่เสนอว่าพันธกิจหลักของเครือข่ายรวม 6 ประการ คือ (1) การตรวจสอบความสนใจ และกิจกรรมการวิจัยของสมาชิกเบื้องต้น (2) การประชุมทำความเข้าใจตกลงแบ่งกลุ่ม จัดหาทุนทำการศึกษา แบบเป็นทีม (3) การฝึกอบรมเพื่อพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานสำหรับการวิจัยสำหรับสถาบันการศึกษา (4) การจัดกิจกรรมการฝึกอบรมและพัฒนาบุคลากรด้านการทำงานแบบร่วมมือร่วมพลัง (5) การจัดทำ โครงการนำร่องที่เป็นโครงการวิจัยตามความจำเป็นและความต้องการของสมาชิก และ (6) การจัด

ประชุมทางวิชาการนำเสนอผลการวิจัยเพื่อการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ (Tindemans, 2003; อ้างถึงใน สุวิมล ว่องวานิช และคณะ, 2549)

1.5 การดำเนินการขับเคลื่อนการพัฒนาคุณลักษณะของผู้เรียนมีข้อจำกัดในเรื่องงบประมาณการดำเนินการ ซึ่งได้รับเพียงงบประมาณบริหารจัดการเครือข่าย และต้องดำเนินการให้ครบทั้ง 5 จังหวัดที่เป็นพื้นที่เป้าหมาย โดยงบประมาณคุณลักษณะของผู้เรียนในระดับสถานศึกษาให้สถาบันอุดมศึกษาแม่ข่ายระดับจังหวัดจัดสรร จัดหาและระดมทรัพยากรจากท้องถิ่น หรือองค์กรที่รู้จักกันเพิ่มเติม ถือเป็นความสำเร็จค่อนข้างสูงที่เกิดขึ้นอีกประการหนึ่ง เนื่องจากในต่างประเทศเครือข่ายที่ประสบความสำเร็จมักเป็นเครือข่ายที่ได้รับงบประมาณสูง และดำเนินการในเพียงมลรัฐเดียว ตัวอย่างเช่น เครือข่ายการเพิ่มศักยภาพการวิจัยทางการศึกษา (Educational Research Capacity Building Network) ของอังกฤษ ซึ่งเป็นเครือข่ายวิจัยทางการศึกษาที่สนับสนุนโดย Welsh Assembly Government โดยมีวัตถุประสงค์ที่จะสนับสนุนให้นักวิจัยการศึกษาในมลรัฐ มีวงเงินงบประมาณการสนับสนุนในช่วงของโครงการวิจัยนำร่องจำนวนมากถึง 150,000 ปอนด์ ดังนั้น เมื่อพิจารณาผลที่ได้จากการดำเนินโครงการวิจัยในครั้งนี้กับงบประมาณที่มีจำกัดจึงนับว่าประสบความสำเร็จค่อนข้างมาก

1.6 โครงการวิจัยนี้มุ่งพัฒนากลยุทธ์การพัฒนาและกลยุทธ์การขับเคลื่อนการพัฒนาคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของนักเรียนโดยเครือข่ายการวิจัยในพื้นที่ 5 จังหวัด ซึ่งก่อนดำเนินการโครงการได้มีการประชุมทำความเข้าใจและเตรียมการหลายครั้งเพื่อปรับโน้ตทัศน์และหลักการทำงาน พร้อมทำความเข้าใจแนวคิดและการดำเนินการโครงการวิจัยร่วมกัน และมีจุดเน้นการใช้กลยุทธ์โดยใช้การเสริมพลังอำนาจ การร่วมมือ และการทำงานอย่างเป็นเครือข่ายกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งแนวการดำเนินการวิจัยใช้ระเบียบวิธีวิจัยและพัฒนาในการปฏิบัติ ซึ่งอาจต้องใช้ความรู้ความสามารถสูงด้านการวิเคราะห์ การสังเคราะห์ข้อมูลเพื่อนำสู่การสรุปผล อย่างไรก็ตาม เครือข่ายไม่ได้ดำเนินการพัฒนาบุคลากรหรือนักวิจัยของเครือข่ายระดับจังหวัดเกี่ยวกับการพัฒนาและการขับเคลื่อนการพัฒนาคุณลักษณะก่อนดำเนินการ โครงการ จากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง พบว่า เครือข่ายที่ประสบความสำเร็จเช่นในต่างประเทศนั้นเน้นการพัฒนาสมรรถนะด้านการวิจัยของผู้ที่จะไปบริหารเครือข่ายและคุณครูให้มีคุณภาพก่อนดำเนินการในเครือข่ายต่อไป โดย The Welsh Assembly Government (2007) พบว่า สามารถนำหลักการมาประยุกต์ใช้ในบริบทของโครงการเพื่อแก้ปัญหาความไม่พร้อมของสถาบันอุดมศึกษาที่จะมาทำหน้าที่บริการเครือข่ายได้ โดยจะต้องทำการตรวจสอบสถาบันอุดมศึกษาที่ขาดสมรรถนะการวิจัย (research capacity) ก่อน และเมื่อพบแล้วก็ทำการจัดกลุ่มพัฒนาตามสมรรถนะที่ต้องการจำเป็นเร่งด่วน (research capacity building) ต่อไป

2. การอภิปรายเกี่ยวกับการดำเนินการพัฒนาคุณลักษณะของผู้เรียน

2.1 โครงการวิจัยในครั้งนี้นับว่าประสบความสำเร็จในการดำเนินการพัฒนาคุณลักษณะของนักเรียนในโรงเรียน 5 จังหวัดของภูมิภาคภาคกลางตอนล่างกลุ่ม 2 และกรุงเทพมหานคร ดังจะเห็นได้จากผลการประเมินคุณลักษณะต่างๆ ของนักเรียนทั้ง 3 ด้าน ได้แก่ ด้านคุณธรรม ด้านสังคม และด้านการเรียนรู้ ซึ่งโดยภาพรวมโรงเรียนที่เข้าร่วมโครงการมีความต้องการจำเป็นในการพัฒนาคุณลักษณะของนักเรียนทั้ง 3 ด้านในช่วงก่อนดำเนินโครงการ แต่ไม่มีความต้องการจำเป็นในการพัฒนาคุณลักษณะของนักเรียนในช่วงหลังดำเนินโครงการ นอกจากนี้ ยังมีผลการพัฒนาคุณลักษณะของนักเรียนอย่างเป็นรูปธรรม โดยเฉพาะอย่างยิ่งโรงเรียนวัดราชาธิวาส ซึ่งอยู่ภายใต้เครือข่ายวิจัยเขตกรุงเทพมหานครซึ่งได้ดำเนินโครงการพัฒนาคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของนักเรียนและมีผลงานวิจัยปฏิบัติการพัฒนาคุณลักษณะของนักเรียนรวมทั้งหมด 9 เรื่อง

2.2 การดำเนินการพัฒนาเครือข่ายทั้งระดับภูมิภาคและระดับจังหวัดในการวิจัยครั้งนี้ประสบความสำเร็จมากในเครือข่ายที่ร่วมดำเนินการกับพหุภาคีหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เช่น เครือข่ายวิจัยการศึกษาประจวบคีรีขันธ์ที่ร่วมดำเนินการกับเขตพื้นที่การศึกษาในการส่งเสริมการพัฒนาคุณลักษณะของนักเรียน จากการสังเคราะห์งานวิจัย การร่วมประชุมรายงานความก้าวหน้าการดำเนินการ และผลจากการทำกิจกรรมการวิเคราะห์หลังการปฏิบัติ (After Action Review: AAR) พบว่าเครือข่ายดังกล่าวร่วมดำเนินการกับสถานศึกษา องค์กรวิชาชีพในท้องถิ่น หน่วยงานทางการศึกษา องค์กรเอกชน และสถาบันอุดมศึกษาแม่ข่ายระดับจังหวัด ตั้งแต่ร่วมคิด ร่วมวางแผน ร่วมดำเนินการปฏิบัติ ร่วมระดมทรัพยากรทั้งคน งบประมาณ และร่วมประเมินผลงานด้วยกัน ซึ่งแนวทางการดังกล่าวสอดคล้องกับ Millwater และ Yarrow (2001) ที่กล่าวถึงแนวคิดความเป็นหุ้นส่วนระหว่างหน่วยงานต่างๆ โดยเฉพาะกับสถานศึกษาที่มีการสร้างความร่วมมือระหว่างมหาวิทยาลัยกับโรงเรียนในการพัฒนาโรงเรียน โดยบทบาทสำคัญคือการทำงานแบบร่วมมือกับหุ้นส่วนในแต่ละโรงเรียนเพื่อระบุความต้องการจำเป็น การวางแผนงาน การนำแผนสู่การปฏิบัติ ประสานงานด้านปัจจัยป้อนที่โรงเรียนต้องการจากผู้เชี่ยวชาญ ช่วยเหลือโรงเรียนในการสร้างชุมชนแห่งการวิจัยแบบร่วมมือ กระตุ้นให้มีการสะท้อนผลกลับเกี่ยวกับผลการปฏิบัติงาน และให้ความช่วยเหลือทีมการจัดการการวิจัยแบบร่วมมือรวมพลัง ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้ประสบความสำเร็จในการทำงาน

ข้อเสนอแนะการวิจัย

ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

1. ข้อเสนอแนะสำหรับสถาบันอุดมศึกษา

1.1 สถาบันอุดมศึกษาควรกำหนดนโยบายระดับมหาวิทยาลัยเกี่ยวกับภารกิจบริการวิชาการชุมชน ภารกิจวิจัย หรือภารกิจการสอนที่มีการบูรณาการงานเกี่ยวกับการพัฒนา

และการขับเคลื่อนการพัฒนาคุณลักษณะของผู้เรียนโดยเฉพาะการใช้เครือข่ายการวิจัยเป็นส่วนหนึ่งในภารกิจดังกล่าวด้วย ทั้งนี้ คณะครุศาสตร์/ศึกษาศาสตร์ ควรมีการดำเนินการอย่างเป็นเครือข่ายร่วมกับคณะอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้ความสามารถของบุคลากรในลักษณะสหวิทยาการร่วมกันพัฒนาสถานศึกษาในพื้นที่รับผิดชอบ

1.2 สถาบันอุดมศึกษาโดยเฉพาะที่เป็นแม่ข่ายระดับภูมิภาค ควรจัดหาหน่วยงานและแต่งตั้งผู้รับผิดชอบหลักของการบริหารจัดการเครือข่ายเป็นการเฉพาะ เพื่อให้สามารถขับเคลื่อนและบริหารจัดการเครือข่ายได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยควรนำบทเรียนที่ได้เรียนรู้จากโครงการวิจัยนี้ไปเร่งหาวิธีการและกลยุทธ์เพิ่มเติมที่สามารถช่วยส่งเสริมการพัฒนาและการขับเคลื่อนการพัฒนาคุณลักษณะผู้เรียนให้สัมฤทธิ์ผลมากขึ้น

1.3 ควรให้ความสำคัญกับนวัตกรรมการพัฒนาคุณลักษณะของผู้เรียน โดยควรเผยแพร่สาระเกี่ยวกับนวัตกรรมการพัฒนาคุณลักษณะของผู้เรียน โดยอาจเผยแพร่ผ่านเอกสารหรือฐานข้อมูลเพื่อเป็นแหล่งค้นคว้าของครูและผู้เกี่ยวข้อง และสามารถพัฒนาเป็นแหล่งแลกเปลี่ยนเรียนรู้เกี่ยวกับการพัฒนาคุณลักษณะของผู้เรียนต่อไป

2. ข้อเสนอแนะสำหรับหน่วยงานทางการศึกษาของรัฐระดับนโยบาย

2.1 ควรส่งเสริมให้มีการใช้ยุทธศาสตร์การทำงานแบบพหุภาคี เพื่อการประสานความร่วมมือ ความช่วยเหลือ และเพิ่มความเป็นหุ้นส่วนระหว่างมหาวิทยาลัยหรือสถาบันอุดมศึกษาแม่ข่ายทั้งระดับภูมิภาคและระดับจังหวัด หน่วยงานทางการศึกษาในท้องถิ่น องค์กรและชุมชน และสถานศึกษาในพื้นที่เป้าหมายโรงเรียน

2.2 ควรปรับปรุงรูปแบบของกรรมการผู้รับผิดชอบดำเนินการเครือข่ายโดยไม่เปลี่ยนแปลงตามตำแหน่งบริหาร รวมทั้งกำหนดบทบาทหน้าที่ความรับผิดชอบของผู้จัดการเครือข่าย คณะกรรมการบริหารเครือข่าย และผู้เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการเครือข่ายให้มีแนวปฏิบัติที่ชัดเจน

2.3 ควรร่วมกันพิจารณาและหามาตรการเรื่องการสนับสนุนงบประมาณ อาจอยู่ในรูปของการใช้ทรัพยากรร่วมกันของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องซึ่งต้องมีการทำความเข้าใจในระดับนโยบายก่อนการดำเนินงาน

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรจัดให้มีการติดตามผลการดำเนินการโครงการวิจัยในระยะยาว เพื่อศึกษาติดตามพัฒนาการคุณลักษณะของผู้เรียน และพัฒนาการที่เป็นผลจากกลยุทธ์การขับเคลื่อนการพัฒนาคุณลักษณะโดยใช้เครือข่ายวิจัย รวมทั้งควรมีการประเมินโครงการนี้โดยเฉพาะมีการประเมินอภิมาน (meta-evaluation) ทั้งภายในและภายนอก เพื่อให้สามารถยืนยันความสำเร็จ และความคุ้มค่าของการดำเนินโครงการวิจัยในลักษณะนี้

2. ควรมีการศึกษาเชิงลึกกรณีการปฏิบัติที่ดีในเรื่องการพัฒนาและการขับเคลื่อนการพัฒนาคุณลักษณะของผู้เรียนโดยใช้เครือข่ายวิจัยการศึกษาที่ได้จากการวิจัยครั้งนี้

3. ควรมีการวิจัยและพัฒนาตัวบ่งชี้และการพัฒนาเกี่ยวกับสมรรถนะการวิจัยและสมรรถนะที่จำเป็นอื่น ๆ ของผู้เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการเครือข่ายการวิจัย เพื่อให้สามารถบริหารจัดการเครือข่ายได้อย่างมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

4. ควรมีการศึกษาเกี่ยวกับการนำแนวคิดเครือข่ายวิจัยการศึกษาไปใช้ในการพัฒนาการศึกษาในประเด็นอื่น ๆ ที่จำเป็นเร่งด่วนในการพัฒนา เช่น การพัฒนาการคิดวิเคราะห์สังเคราะห์ คิดไตร่ตรอง และมีวิจารณญาณ ของผู้เรียน หรือในประเด็นอื่น ๆ ที่สอดคล้องกับแผนปฏิรูปการศึกษา

รายการอ้างอิง

ไกรยุทธ์ ธีรตยาคินันท์. (2531). *แนวพระราชดำริด้านการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว*. สถาบันไทยคดีศึกษาและฝ่ายวิจัย. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

สุวิมล ว่องวานิช และคณะ. (2549). *โครงการเร่งสร้างคุณลักษณะที่ดีของเด็กและเยาวชนไทย*. ศูนย์ส่งเสริมและพัฒนาพลังแผ่นดินเชิงคุณธรรม. กรุงเทพมหานคร: บริษัทพริกหวานกราฟฟิค จำกัด.

Educational Materials Center. (2003). *Ten "Best Practice" Strategies in Character Education*. Available from <http://www.emc.cmich.edu/CharacterEd/matrix1.htm>.

Michigan State University Extension. (2005). *Character Education*. Available from <http://web1.msue.edu/cyf/youth/charcoun.html>.

Millwater, J., & Yarrow, A. (2001). *School and university partnerships: Professional development schools*. Paper presented at the biennial forum of the Association for Teacher Education of Australia, Melbourne, September 24-26.

